

ΈΚΘΕΣΗ 2017

ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΣΚΟΠΙΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΓΔΜ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΕΛΛΑΔΑΣ – ΠΓΔΜ

Συντάκτες:
Παγώνα Λάρδα, Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄
Μιχάλης Χαροκόπος Γραμματέας ΟΕΥ Α΄

Σκόπια, Σεπτέμβριος, 2018

Πίνακας περιεχομένων

1	Οικονομία πΓΔΜ.....	1
1.1	Επισκόπηση της οικονομίας της πΓΔΜ	1
1.1.1	Η δομή της οικονομίας	1
1.1.2	Βασικά οικονομικά μεγέθη	2
1.1.2.1	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	3
1.1.2.2	Πληθωρισμός	3
1.1.2.3	Αγορά Εργασίας - Ανεργία	4
1.1.2.4	Προϋπολογισμός	4
1.1.2.5	Χρέος γενικής κυβέρνησης και δημόσιο χρέος	5
1.1.2.6	Συναλλαγματικά διαθέσιμα	6
1.1.3	Εξωτερικό εμπόριο	6
1.1.3.1	Εμπόριο αγαθών	6
1.1.3.2	Εμπόριο υπηρεσιών	11
1.1.4	Επενδύσεις	12
1.2	Οικονομικές προβλέψεις 2018	16
1.3	Οικονομικές σχέσεις πΓΔΜ.....	17
1.3.1	πΓΔΜ – ΠΟΕ.....	17
1.3.2	πΓΔΜ – Ευρωπαϊκή Ένωση	17
1.3.3	Συμμετοχή σε περιφερειακές οικονομικές / τελωνειακές Ενώσεις	17
1.3.4	Συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς/ φόρα και ομάδες χωρών	17
2	Τομείς της οικονομίας της πΓΔΜ.....	18
2.1	Γεωργία/Αγροτική Παραγωγή	18
2.1.1	Αμπελουργία	18
2.1.2	Καπνοκαλλιέργεια	19
2.1.3	Λοιπές αγροτικές καλλιέργειες	19
2.1.4	Γάλα - γαλακτοκομικά προϊόντα.....	19
2.1.5	Κτηνοτροφία - παραγωγή κρέατος	20
2.2	Βιομηχανία.....	21
2.2.1	Δείκτες βιομηχανικής παραγωγής.....	21
2.2.2	Μεταλλουργία	21
2.2.3	Κλωστοϋφαντουργία.....	21

2.3	Υπηρεσίες.....	22
2.3.1	Κατασκευές.....	22
2.3.2	Τουρισμός.....	22
2.3.3	Κτηματομεσιτικός τομέας	22
2.3.4	Τραπεζικός Τομέας	23
2.4	Ενέργεια.....	24
2.5	Υποδομές - Μεταφορές	26
3	Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – πΓΔΜ.....	29
3.1	Διμερές εμπόριο.....	29
3.1.1	Εμπόριο αγαθών.....	29
3.2	Τουρισμός.....	34
3.3	Άμεσες επενδύσεις.....	34
3.3.1	Επενδύσεις της Ελλάδας στην πΓΔΜ	34
3.3.2	Επενδύσεις της πΓΔΜ στην Ελλάδα.....	35
3.4	Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – πΓΔΜ.....	36
3.5	Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας 2017	36
4	Συμπεράσματα – προτάσεις	40
4.1	Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών.....	42
4.2	Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων	45
4.3	Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας	45
4.4	Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου	45
5	Παράρτημα.....	46
5.1	Χρήσιμες διευθύνσεις	46
5.2	Χρήσιμες πληροφορίες	52

Κατάλογος πινάκων

	3
Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά μεγέθη πΓΔΜ	
Πίνακας 2: Εξωτερικό εμπόριο πΓΔΜ	7
Πίνακας 3: Εξαγωγές αγαθών της πΓΔΜ	8
Πίνακας 4: Εισαγωγές αγαθών στην πΓΔΜ	9
Πίνακας 5: 10 Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών της πΓΔΜ και η θέση της Ελλάδας το 2017	11
Πίνακας 6: 10 Σημαντικότεροι προμηθευτές της ΠΓΔΜ και η θέση της Ελλάδας το 2017	11
Πίνακας 7: Εισπράξεις πΓΔΜ	12
Πίνακας 8: Πληρωμές πΓΔΜ	12
Πίνακας 9α: Επενδύσεις σε πΓΔΜ ανά χώρα προέλευσης	14
Πίνακας 9β: Επενδύσεις από και προς την πΓΔΜ	
Πίνακας 10: Οινοποιία στην πΓΔΜ	19
Πίνακας 11: Παραγωγή καπνού στην πΓΔΜ 2015-2017 (τόνοι)	20
Πίνακας 12: Παραγωγή γάλακτος στην πΓΔΜ 2015-2017 (χιλιάδες λίτρα)	21
Πίνακας 13: Συνολικός αριθμός ζώντων ζώων στην πΓΔΜ 2015-2017	21
Πίνακας 14: Παραγωγή κρέατος στην πΓΔΜ 2015-2017 (τόνοι)	22
Πίνακας 15: Κατάταξη τραπεζών τραπεζικού συστήματος πΓΔΜ	25
Πίνακας 16: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας – πΓΔΜ	32
Πίνακας 17: Ελληνικές εξαγωγές στην πΓΔΜ– μεγάλες κατηγορίες	32
Πίνακας 18: Ελληνικές εξαγωγές στην πΓΔΜ – κυριότερα προϊόντα	33
Πίνακας 19: Ελληνικές εισαγωγές από την πΓΔΜ – κυριότερα προϊόντα	34
Πίνακας 20: Ελληνικές εισαγωγές από την πΓΔΜ – μεγάλες κατηγορίες	35
Πίνακας 21: Τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα από την πΓΔΜ	37
Πίνακας 22: Επενδύσεις της Ελλάδας στην πΓΔΜ	37
Πίνακας 23: Επενδύσεις της πΓΔΜ στην Ελλάδα	39
Πίνακας 24: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών	44
Πίνακας 25: Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων από την πΓΔΜ	47

1 Οικονομία πΓΔΜ

1.1 Επισκόπηση της οικονομίας της πΓΔΜ

Η οικονομική πορεία της πΓΔΜ από την περίοδο της ανεξαρτησίας της (1991) έως σήμερα, διαμορφώνεται συνοπτικά ως εξής:

Η πΓΔΜ ήταν η λιγότερο αναπτυγμένη οικονομικά ομόσπονδη δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και το γεγονός αυτό επηρέασε την πορεία της οικονομίας της. Επιπλέον, ως νέα χώρα, εκτός από την αρχική σμίκρυνση της οικονομικής δραστηριότητας και τον υπερπληθωρισμό που κληρονόμησε αντιμετώπισε, επιπροσθέτως, την εθνική κρίση του 2001, με δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξή της.

Κατά τα πρώτα πέντε χρόνια από την ανεξαρτησία της πΓΔΜ, το ΑΕΠ της χώρας βρισκόταν σε πτωτική πορεία, ενώ για πρώτη φορά σημείωσε αύξηση (1,2%) το 1996. Η τάση αυτή διατηρήθηκε μέχρι το 2000, όταν ο ρυθμός ανάπτυξης ανήλθε στο 4,5%. Η εθνική σύγκρουση του 2001 είχε, ωστόσο, ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες για την οικονομία της χώρας. Το 2002 η οικονομία άρχισε να σημειώνει ανάκαμψη και αυτή η θετική τάση συνεχίστηκε έως το 2008 (αν και με μείωση του ρυθμού ανάπτυξης σε σχέση με το 2007), όταν ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση. Το 2010 η οικονομία επανήλθε σε θετική πορεία, ενώ εν τω μεταξύ είχε επιτευχθεί σταθεροποίηση του εμπορίου με αύξηση τόσο των εξαγωγών, όσο και των εισαγωγών. Το 2011 σημειώθηκε, επίσης, θετικός ρυθμός ανάπτυξης (αν και μικρότερος από το 2010), αλλά το 2012 έκλεισε με αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης (-0,5%). Το 2013 κατεγράφη εκ νέου θετικός ρυθμός ανάπτυξης 2,9%, το 2014 η οικονομία μεγεθύνθηκε κατά 3,6% και το 2015 κατά 3,8%. Το 2016, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,4%, αλλά το 2017 οι συνέπειες της παρατεταμένης πολιτικής αστάθειας έγιναν αισθητές στην οικονομία της χώρας, η οποία κατέγραψε μηδενική ανάπτυξη. Για το 2018, προβλέπεται από το οικονομικό επιτελείο της Κυβέρνησης αύξηση του ΑΕΠ της τάξης του 3,2%, μολονότι το πρώτο τρίμηνο του 2018 η οικονομία παρουσίασε ισχνή ανάπτυξη της τάξης του 0,1% (στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας πΓΔΜ).

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα της οικονομίας της πΓΔΜ είναι η ανεργία. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, τα πρώτα έτη μετά την ανεξαρτησία της χώρας, το ποσοστό ανεργίας γνώρισε μεγάλη αύξηση. Το 1997 ανήλθε στο 36%, ενώ σταδιακά μειώθηκε, έως το 2012, στο 30,6%. Το 2013, για πρώτη φορά από την ανεξαρτησία της χώρας, το ποσοστό ανεργίας έπεσε κάτω του 30% (29%), ποσοστό που μειώθηκε περαιτέρω την επόμενη τριετία για να περιοριστεί στο 23,7%, το 2016 και στο 22,4%, το 2017.

Ιδιαίτερη αναφορά, τέλος, θα πρέπει να γίνει στην αυξητική πορεία των μισθών, μετά την ανεξαρτησία, καθώς από 3.783 δηνάρια, το 1991, ο μέσος καθαρός μισθός υπερεξαπλάσιάστηκε μέσα σε 27 χρόνια, ανερχόμενος, σήμερα, στα 24.025 δηνάρια (περίπου 391 ευρώ – στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας πΓΔΜ). Παραμένει, ωστόσο, αισθητά χαμηλότερος του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

1.1.1 Η δομή της οικονομίας

Το 2017 το ΑΕΠ της χώρας ανήλθε στα 10.066 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας μηδενική αύξηση σε σχέση με το 2016 (στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας πΓΔΜ).

Η συμμετοχή των τομέων της οικονομίας στη σύνθεση του ΑΕΠ διαμορφώνεται ως ακολούθως:

- Γεωργία, θήρα, δασοκομία και αλιεία: 9,4% (από 9,1% το 2016)
- Ορυχεία, λατομεία, μεταποίηση, ενέργεια και ύδρευση: 16,9% (από 17,3% το 2016)
- Μεταποίηση: 11,8% (από 12,2% το 2016)
- Κατασκευές: 6,2% (από 7,4% το 2016)
- Χονδρικό και λιανικό εμπόριο: 20,7% (από 18,7% το 2016)
- Πληροφορική και επικοινωνίες: 3,2% (από 3,1% το 2016)
- Χρηματοπιστωτικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες: 2,9% (από 3% το 2016)
- Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες: 10% (από 10,2% το 2016)
- Δημόσια διοίκηση και άμυνα, εκπαίδευση και υγεία: 11,9% (από 12,3% το 2016)
- Επαγγελματικές επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες: 3,2% (από 3,4% το 2016)
- Ψυχαγωγία και άλλες δραστηριότητες: 2,3% (από 2,5% το 2016)
- Καθαροί φόροι επί των προϊόντων: 13,2% (από 13% το 2016)
- Επιδοτήσεις: 0,1% (από 0,1% το 2016)

Τη ραχοκοκαλιά της εθνικής οικονομίας αποτελούν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, το 2017, ο αριθμός των επιχειρήσεων που απασχολούσαν από 1 έως και 49 άτομα προσωπικό ανερχόταν σε 61.913, από 50 έως και 249 άτομα σε 1.382 και άνω των 250 ατόμων σε 236. Εξ αυτών, στην πρώτη κατηγορία αντιστοιχούσε το 41,3% των θέσεων εργασίας σε επιχειρήσεις, στη δεύτερη το 27,5% και στην τρίτη το 31,2%.

Σημειώνεται ότι το 1992, δηλαδή την αμέσως μετα-γιουγκοσλαβική περίοδο, στον βιομηχανικό τομέα αντιστοιχούσε άνω του ενός τρίτου του συνολικού ΑΕΠ. Έκτοτε, ωστόσο, όπως διαπιστώνει κανείς και από τα ως άνω ποσοστά, η συμμετοχή του στη διαμόρφωση του ΑΕΠ περιορίστηκε σημαντικά. Ο εν λόγω τομέας κυριαρχείται από τη μεταλλοβιομηχανία (σιδήρου και χάλυβα), την κλωστοϋφαντουργία και την εξόρυξη ορυκτών και μετάλλων.

1.1.2 Βασικά οικονομικά μεγέθη

Πίνακας 10: Βασικά οικονομικά μεγέθη πΓΔΜ

	2013	2014	2015	2016	2017
Ονομαστικό ΑΕΠ (εκατ. ευρώ)	8.150	8.562	9.072	9.723	10.066
Μεταβολή ΑΕΠ	2,9	3,6	3,9	2,9	0,0
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	3.948	4.141	4.382	4.691	4.853
Ανεργία	29%	28%	26,1%	23,7%	22,4%
Πληθωρισμός	2,8%	-0,3%	-0,3%	-0,2%	1,4%
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,8	-4,2	-3,5	-2,7	-2,7
Πρωτογενές ισοζύγιο (% ΑΕΠ)	-2,9	-3,2	-2,3	-1,5	-1,6
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	34,0	38,1	38,1	39,6	39,3
Ισοζύγιο τρεχ. συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-1,6	-0,5	-2,0	-2,7	-1,3
Συναλλαγματική ισοτιμία (δηνάριο/€)	61,6	61,6	61,6	61,6	61,6
Βασικό επιτόκιο	3,5%	3,3%	3,3%	4%	3,25%
Συναλ/τικά διαθέσιμα (εκατ. ευρώ)	1.993	2.436,5	2.261,8	2.613,4	2.336,3

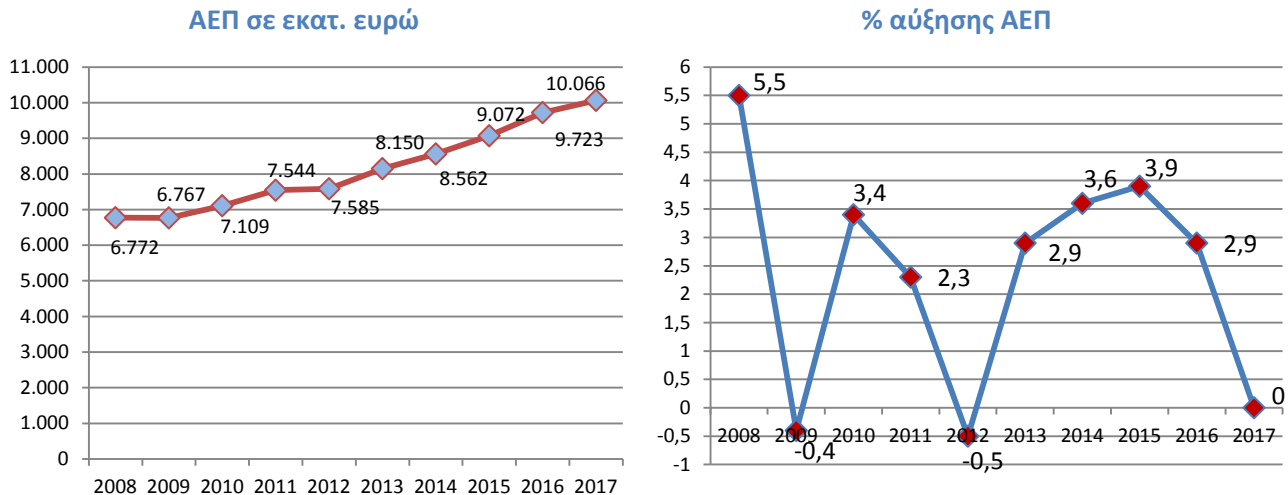
Πηγές: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ/ Υπουργείο Οικονομικών πΓΔΜ/ Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

1.1.2.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Η συνολική αξία του ΑΕΠ της πΓΔΜ, το 2017, σε τρέχουσες τιμές ανήλθε σε 10.066 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας μηδενική αύξηση σε σχέση με το 2016, οπότε είχε αυξηθεί κατά 2,9% (έναντι του 2015).

Παρατίθενται, κατωτέρω, διαγράμματα, στα οποία αποτυπώνεται η πορεία του ΑΕΠ της χώρας, την τελευταία δεκαετία:

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη ΑΕΠ πΓΔΜ την τελευταία δεκαετία

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών πΓΔΜ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Η στασιμότητα της οικονομίας, το προηγούμενο έτος, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη σημαντική μείωση της κατασκευαστικής δραστηριότητας, κατά σχεδόν 14%, η οποία με τη σειρά της είναι εν μέρει αποτέλεσμα της προσωρινής διακοπής ορισμένων έργων οδικών υποδομών και του τερματισμού των έργων του Προγράμματος «Σκόπια 2014». Επιπροσθέτως, την πορεία της οικονομίας το 2017 επηρέασε αρνητικά η σημαντική μείωση της αξίας των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ), η οποία περιορίστηκε, σε επίπεδο ροών, κατά 32,8% (σε σχέση με το 2016).

Παρά το γεγονός ότι η συνολική εικόνα της οικονομίας της πΓΔΜ, το 2017, δεν ήταν θετική, εάν εστιάσει κανείς στην πορεία της το τελευταίο εξάμηνο, διαπιστώνει ότι φαίνεται να ξεπερνά σταδιακά τις δυσμενείς επιπτώσεις της προηγούμενης πολιτικής κρίσης. Μολονότι η πρόβλεψη της Κυβέρνησης για ανάπτυξη 1,6%, το 2017, αποδείχθηκε υπεραισιόδοξη, δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι ο ρυθμός ανάπτυξης επιταχύνθηκε το τελευταίο τρίμηνο του έτους κατά μία ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με το γ' τρίμηνο (1,2 από 0,2%).

1.1.2.2 Πληθωρισμός

Το 2017, ο δείκτης τιμών καταναλωτή κινήθηκε μετά από καιρό (τριετία) εκ νέου σε θετικό ποσοστό, ανερχόμενος σε 1,4% από -0,2%, το 2016.

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή είχε αρνητικό πρόσημο από το 2014, οπότε από 2,8% μειώθηκε στο -0,3%.

1.1.2.3 Αγορά Εργασίας - Ανεργία

Το 2017, η ανεργία στην πΓΔΜ συνέχισε την πτωτική πορεία των τελευταίων ετών, καθώς διαμορφώθηκε στο 22,4% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας από 23,7%, το 2016 και 26,1%, το 2015. Ο συνολικός αριθμός των ανέργων περιορίστηκε σε 213.564 (από 225.049 το 2016), σε σύνολο 954.212 ατόμων που αποτελούν το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας (από 948.599 το 2016).

Από τους εργαζόμενους το 60,2% ήταν άντρες και το 39,8% γυναίκες, ενώ στους ανέργους το ποσοστό των αντρών ήταν 62% και των γυναικών 38%. Στην ηλικιακή ομάδα 15-24 αναλογεί το 19,1% των εγγεγραμμένων ανέργων, στην ηλικιακή ομάδα 25-49 αναλογεί το 62,7% και στην ηλικιακή ομάδα 50-64 το 18,2%.

Στο μορφωτικό επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναλογεί το 56,1% των εγγεγραμμένων ανέργων, στο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το 20,5% και στο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το 20,9%. Ποσοστό 0,4% των ανέργων δεν έχει λάβει καθόλου εκπαίδευση.

Από τους συνολικά 740.648 εργαζομένους στη χώρα (723.550 το 2016), το 19,3% απασχολείται στο τομέα της μεταποίησης, το 16,2% στους τομείς της γεωργίας, υλοτομίας και αλιείας, το 14,7% στους τομείς του λιανικού και χονδρικού εμπορίου, το 7,2% στον κλάδο των κατασκευών, το 5,9% στο τομέα της εκπαίδευσης και το 36,7% σε άλλους κλάδους της οικονομίας. Στον ευρύτερο δημόσιο τομέα της χώρας εργάζονται 53.143 άτομα που αποτελούν το 7,2% του συνόλου των εργαζομένων.

Δικαίωμα λήψης επιδόματος ανεργίας στην πΓΔΜ έχουν τα άτομα που μένουν άνεργα έπειτα από συνεχή απασχόληση τουλάχιστον 9 μηνών ή έπειτα από απασχόληση τουλάχιστον 12 μηνών με ένα διάλειμμα κατά τους τελευταίους 18 μήνες πριν την παύση της εργασίας τους. Το ποσό του επιδόματος ενός ανέργου ανέρχεται στο 50% του μέσου μηνιαίου καθαρού μισθού που έπαιρνε κατά τους τελευταίους 24 μήνες της εργασίας του (δεν μπορεί πάντως σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει το 80% του μέσου μηνιαίου καθαρού μισθού στη χώρα) και του παρέχεται για διάρκεια 12 μηνών. Υπάρχουν περιπτώσεις, όπου, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, η καταβολή του επιδόματος ανεργίας δύναται να συνεχισθεί για κάποιο διάστημα. Τότε το ύψος του επιδόματος ανεργίας πέραν των 12 μηνών, κυμαίνεται στο 40% του μέσου μηνιαίου καθαρού μισθού που έπαιρνε ο άνεργος τους τελευταίους 24 μήνες της εργασίας του.

1.1.2.4 Προϋπολογισμός

Τα αποτελέσματα της εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού του 2017 διαμορφώθηκαν, σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών, ως εξής:

- Το έλλειμμα ανήλθε σε 274 εκατ. ευρώ, ήτοι -2,7% του ΑΕΠ (όπως και το 2016).
- Τα συνολικά έσοδα ανήλθαν σε 2.918 εκατ. ευρώ, ήτοι 29% του ΑΕΠ (από 28,3% το 2016).
- Οι συνολικές δαπάνες διαμορφώθηκαν σε 3.193 εκατ. ευρώ, ήτοι 31,7% του ΑΕΠ (από 31% το 2016).

Ο προϋπολογισμός του 2018 είναι πιο επεκτατικός από πέρυσι. Οι βασικές προβλέψεις του είναι οι εξής:

- Τα έσοδα αναμένεται να διαμορφωθούν στα 3.141 εκατ. ευρώ, ήτοι 29,2% του ΑΕΠ.
- Οι δαπάνες αναμένεται να φθάσουν τα 3.437 εκατ. ευρώ, ήτοι 31,9% του ΑΕΠ.
- Το έλλειμμα αναμένεται να ανέλθει στα 296 εκατ. ευρώ, ήτοι -2,7% του ΑΕΠ.

Σημειώνεται ότι ο κρατικός προϋπολογισμός της χώρας είναι συνεχώς ελλειμματικός από το 2008. Συγκεκριμένα, μετά το 2007, οπότε ήταν πλεονασματικός (0,6% του ΑΕΠ), το 2008 παρουσίασε έλλειμμα της τάξης του -0,9% του ΑΕΠ, το οποίο το 2009 αυξήθηκε στο -2,7% του ΑΕΠ. Το 2010, το έλλειμμα σημείωσε ελαφρά μείωση στο -2,4% του ΑΕΠ και το 2011 αυξήθηκε εκ νέου στο -2,5% του ΑΕΠ, για να ανέλθει περαιτέρω, το 2012, στο -3,8% του ΑΕΠ, ποσοστό στο οποίο διατηρήθηκε και το 2013. Η αύξηση συνεχίστηκε το 2014, οπότε διαμορφώθηκε στο -4,2% του ΑΕΠ. Το 2015 το έλλειμμα περιορίστηκε στο -3,5%.

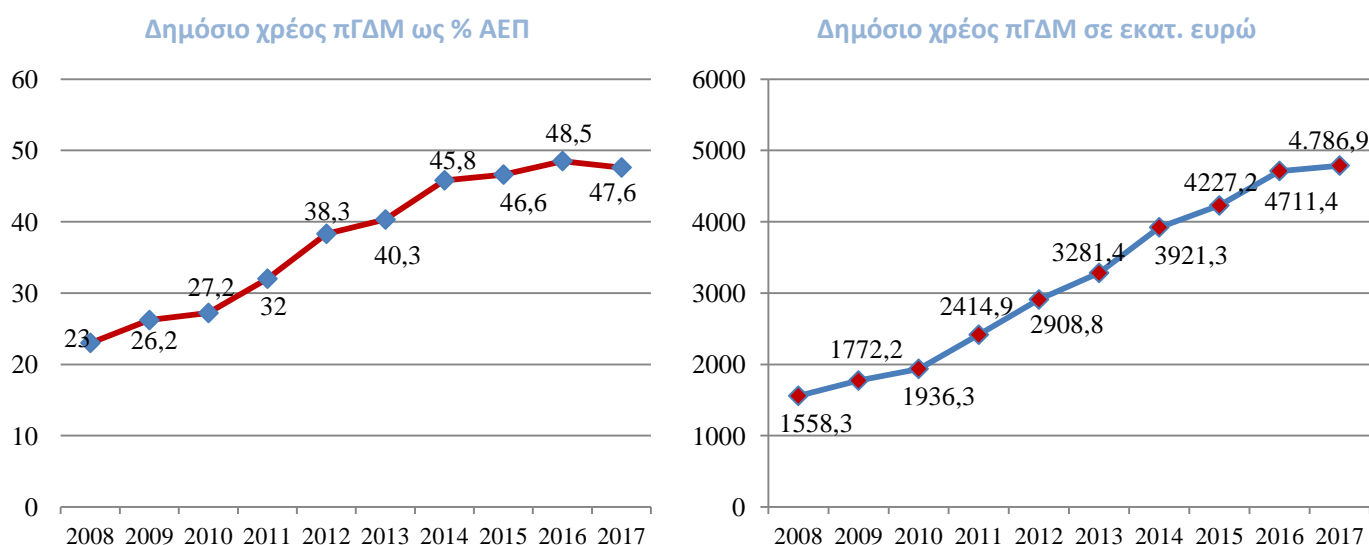
1.1.2.5 Χρέος γενικής κυβέρνησης και δημόσιο χρέος

Το χρέος γενικής κυβέρνησης της πΓΔΜ βαίνει σταθερά αυξανόμενο σε απόλυτους αριθμούς, ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ σημείωσε μικρή αποκλιμάκωση το περασμένο έτος. Συγκεκριμένα, το 2017, ανήλθε στο 39,3% του ΑΕΠ (3.958,5 εκατ. ευρώ), από 39,6% (3.851,5 εκ ευρώ), το 2016.

Όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, από το 2008 διαγράφει συνεχή ανοδική πορεία σε απόλυτους αριθμούς, ενώ το 2017 μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ. Συγκεκριμένα, ανήλθε σε 4.786,9 εκατ. ευρώ (47,6% του ΑΕΠ) από 4.711,4 εκατ. ευρώ (48,5% του ΑΕΠ), το 2016.

Το μεγαλύτερο μέρος του δημοσίου χρέους είναι το εξωτερικό, το οποίο ανήλθε, το 2017, σε 3.187,5 εκατ. ευρώ, από 3.286,0 εκατ. ευρώ το 2016. Το εξωτερικό δημόσιο χρέος έχει υπερ-τριπλασιαστεί από το 2007, οπότε ανερχόταν σε 1.017 εκατ. ευρώ.

Διάγραμμα 2: Εξέλιξη δημοσίου χρέους πΓΔΜ 2008-2017

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών πΓΔΜ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Σύμφωνα με δημοσιευθείσα μελέτη του ινστιτούτου οικονομικών ερευνών 'Finance Think' της πΓΔΜ, τα όρια βιωσιμότητας του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης κυμαίνονται μεταξύ 41 και 48,7% του ΑΕΠ, ανάλογα με το ρυθμό ανάπτυξης, το επιτόκιο δανεισμού, τις κεφαλαιουχικές δαπάνες και την ισοτιμία του δηναρίου. Όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, υπολογίζεται ότι θα εξακολουθήσει να είναι βιώσιμο, εφ' όσον διατηρηθεί μεταξύ 51 και 59,2%, ανάλογα με τη διακύμανση των προαναφερθεισών παραμέτρων.

Σημειώνεται, πάντως, ότι οι μεσοπρόθεσμες προβλέψεις του ΔΝΤ τοποθετούν το χρέος της χώρας στο 55%, εφ' όσον δεν ληφθούν μέτρα. Επιπροσθέτως, από πλευράς Παγκόσμιας Τράπεζας εκτιμάται ότι εάν η διόγκωση του χρέους συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό,

η οικονομία της πΓΔΜ θα αντιμετωπίσει έντονες πιέσεις το 2020 και το 2021, λόγω ληξιπρόθεσμων δανειακών υποχρεώσεων. Σύμφωνα, τέλος, με εδώ οικονομικούς αναλυτές, μολονότι το χρέος της χώρας κινείται, ακόμα, σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, ο κίνδυνος να καταστεί μη βιώσιμο είναι υπαρκτός, λόγω της ταχείας διόγκωσής του, του μικρού μεγέθους της οικονομίας και της υψηλής εξάρτησής της από τις κρατικές δαπάνες.

1.1.2.6 Συναλλαγματικά διαθέσιμα

Το 2017, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της πΓΔΜ μειώθηκαν, σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα της χώρας, κατά 277,1 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2016 και διαμορφώθηκαν στα 2.336,3 εκατ. ευρώ. Το 2016, είχαν αυξηθεί κατά 351,6 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2015 (όταν είχαν ανέλθει στα 2.261,8 εκατ. ευρώ). Σε γενικές γραμμές, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της πΓΔΜ έχουν διαγράψει ανοδική πορεία (με ορισμένες διακυμάνσεις) κατά την τελευταία δεκαετία (το 2007 ανέρχονταν σε 1.524,4 εκατ. ευρώ).

1.1.3 Εξωτερικό εμπόριο

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της πΓΔΜ, ο συνολικός όγκος του εξωτερικού εμπορίου αγαθών της χώρας, το 2017, ανήλθε σε 11.832,1 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 12% έναντι της προηγούμενης χρονιάς. Οι εξαγωγές αγαθών ανήλθαν στα 5.007,2 εκατ. ευρώ καταγράφοντας αύξηση 14,1% έναντι του 2016, ενώ οι εισαγωγές άγγιζαν τα 6.824,9 εκατ. ευρώ, με αύξηση 10,5%. Το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας διαμορφώθηκε στα 1.817,7 εκατ. ευρώ, διογκούμενο κατά 1,8%.

Όσον αφορά στο εμπόριο υπηρεσιών, οι εξαγωγές υπηρεσιών της πΓΔΜ κατέγραψαν, το 2017, αύξηση της τάξης του 4,8%, ανερχόμενες στα 1.462,0 εκατ. ευρώ. Αυξητικά κινήθηκαν και οι εισαγωγές, κατά 1,4%, αγγίζοντας τα 1.062,3 εκατ. ευρώ. Η χώρα διατήρησε το πλεόνασμά της στο ισοζύγιο υπηρεσιών και μάλιστα κατέγραψε αύξηση της τάξης του 15,1%.

Πίνακας 11: Εξωτερικό εμπόριο πΓΔΜ

	2013	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	3.235,2	3.746,6	4.087,6	4.390,3	5.007,2
Εισαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	4.983,2	5.504,5	5.801,1	6.176,5	6.824,9
Εμπορικό ισοζύγιο (αξία σε εκατ. €)	-1.748,0	-1.757,9	-1.713,5	-1.786,2	-1.817,7
Εξαγωγές υπηρεσιών (αξία σε εκατ. €)	1.154,7	1.303,9	1.377,6	1.395,0	1.462,0
Εισαγωγές υπηρεσιών (αξία σε εκατ. €)	779,8	920,0	1.028,8	1.047,8	1.062,3
Ισοζύγιο υπηρεσιών (αξία σε εκατ. €)	374,9	383,9	348,8	347,2	399,7

Πηγές: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ/ Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

1.1.3.1 Εμπόριο αγαθών

Η δομή των εξαγωγών της πΓΔΜ έχει μεταβληθεί, σε σημαντικό βαθμό, τα τελευταία χρόνια, καθώς ενώ κατά το χρονικό διάστημα 2004-2010 το μερίδιο των παραδοσιακών προϊόντων (κυρίως κλωστοϋφαντουργικών) επί του συνόλου ανερχόταν σε 70%, αυτό έχει πλέον περιοριστεί στο 36%. Σημαντική αύξηση καταγράφουν οι εξαγωγές προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας (προερχόμενες κυρίως από Τεχνολογικές, Βιομηχανικές και Αναπτυξιακές Ζώνες), το ποσοστό των οποίων ανέρχεται σε 52% επί του συνόλου των εξαγωγών.

Τα κυριότερα **εξαγωγικά προϊόντα της πΓΔΜ** (ως προς την αξία) είναι οι ενισχυμένοι με πολύτιμα μέταλλα καταλύτες, τα καλώδια για την αυτοκινητοβιομηχανία (κυρίως εκκίνησης), τα οχήματα (για μεταφορά δέκα ή περισσότερων ατόμων) και τα ενδύματα.

Παρατίθεται, κατωτέρω, πίνακας των σημαντικότερων εξαγωγικών προϊόντων (σε ποσοστό 81,1%) ανά 2ψήφια κατηγορία:

Πίνακας 12: Εξαγωγές αγαθών της πΓΔΜ

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
		Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	883,16	20,1%	1.032,11	20,6%	16,9%
85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	511,27	11,6%	668,34	13,3%	30,7%
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	541,99	12,3%	569,93	11,4%	5,2%
62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	375,11	8,5%	364,68	7,3%	-2,8%
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	328,77	7,5%	325,65	6,5%	-0,9%
87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	164,21	3,7%	227,07	4,5%	38,3%
94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	159,38	3,6%	197,26	3,9%	23,8%
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	148,80	3,4%	184,90	3,7%	24,3%
26	ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΑ, ΣΚΟΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΕΦΡΕΣ	113,62	2,6%	178,43	3,6%	57,0%
24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	118,60	2,7%	139,15	2,8%	17,3%
61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	94,68	2,2%	94,58	1,9%	-0,1%
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	74,89	1,7%	81,21	1,6%	8,4%
	ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	875,80	19,9%	943,89	18,9%	7,8%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	4.390,28	100%	5.007,20	100%	14,1%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ

Το μεγαλύτερο μέρος των **εισαγωγών της πΓΔΜ** αφορά σε πλατίνα και κράματα αυτής, ηλεκτρικές μηχανές/ συσκευές, πετρελαιοειδή, προϊόντα σιδήρου και χάλυβα, επιβατηγά οχήματα, πλαστικές ύλες, χημικά και δομικά υλικά. Παρατίθεται, κατωτέρω, πίνακας των σημαντικότερων εισαγωγικών προϊόντων (σε ποσοστό 79,9%) ανά 2ψήφια κατηγορία.

Πίνακας 13: Εισαγωγές αγαθών στην πΓΔΜ

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
		Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ, ΜΕΤΑΛΛΑ ΕΠΙΣΤΡΩΜΕΝΑ ΜΕ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ. ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	753,88	12,3%	855,16	12,5%	13,4%
85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	536,53	8,8%	670,09	9,8%	24,9%
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	551,83	9,0%	668,70	9,8%	21,2%
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	439,42	7,2%	462,68	6,8%	5,3%
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	311,34	5,1%	398,67	5,8%	28,1%
87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	310,36	5,1%	331,11	4,9%	6,7%
69	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ	254,99	4,2%	300,06	4,4%	17,7%
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	263,85	4,3%	281,27	4,1%	6,6%
38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	150,02	2,5%	166,79	2,4%	11,2%
30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	141,59	2,3%	146,74	2,2%	3,6%
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	110,41	1,8%	116,62	1,7%	5,6%
02	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	94,75	1,6%	106,96	1,6%	12,9%
52	ΒΑΜΒΑΚΙ	100,03	1,6%	100,65	1,5%	0,6%
48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ, ΧΑΡΤΙ Ή ΧΑΡΤΟΝΙ	90,98	1,5%	94,67	1,4%	4,1%
55	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	82,57	1,4%	88,51	1,3%	7,2%

90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	84,74	1,4%	81,88	1,2%	-3,4%
44	ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	74,54	1,2%	78,57	1,2%	5,4%
59	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΜΠΟΤΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΧΡΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΚΑΛΥΜΜΕΝΑ Ή ΜΕ ΑΠΑΝΩΤΕΣ ΣΤΡΩΣΕΙΣ. ΕΙΔΗ ΓΙΑ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	61,95	1,0%	76,14	1,1%	22,9%
94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	67,67	1,1%	73,46	1,1%	8,6%
21	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	61,86	1,0%	67,65	1,0%	9,3%
40	ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ	56,36	0,9%	60,06	0,9%	6,6%
54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΣΥΝΕΧΕΙΣ. ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΛΟΥΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΜΟΡΦΕΣ, ΑΠΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	49,46	0,8%	58,94	0,9%	19,2%
33	ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΡΗΤΙΝΟΕΙΔΗ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΙΑΣ Ή ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	55,92	0,9%	58,11	0,9%	3,9%
28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	45,00	0,7%	55,72	0,8%	23,8%
60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	53,69	0,9%	55,12	0,8%	2,7%
	ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	1.302,99	21,3%	1.370,57	20,1%	5,2%
	ΣΥΝΟΛΟ των ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ	6.106,73	100%	6.824,92	100%	11,8%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ

Η σημαντικότερη χώρα προορισμού των **εξαγωγών της πΓΔΜ** είναι με διαφορά η Γερμανία (2.351 εκατ. ευρώ – μερίδιο επί του συνόλου 47%). Αυτό συμβαίνει διότι πολλές γερμανικές εταιρείες που είναι εγκατεστημένες στις τεχνολογικές και βιομηχανικές αναπτυξιακές ζώνες της χώρας, παράγουν προϊόντα που απευθύνονται αποκλειστικά στις γερμανικές αυτοκινητοβιομηχανίες. Στη δεύτερη θέση βρίσκεται η Βουλγαρία με 294 εκατ. ευρώ (μερίδιο 6%), ενώ ακολουθούν η Σερβία (219 εκατ. ευρώ – μερίδιο 4%), το Κόσσοβο (199 εκατ. ευρώ – μερίδιο 4%) και η Ελλάδα (180 εκατ. ευρώ – μερίδιο 3,6%). Σημειώνεται ότι το 77,7% των εξαγωγών της πΓΔΜ αντιστοιχεί σε μόλις δέκα χώρες.

Πίνακας 14: 10 Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών της πΓΔΜ και η θέση της Ελλάδας το 2017

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εξαγωγών σε εκατ. €	% στο σύνολο	Μεταβολή μεταξύ 2 τελευταίων χρόνων
1	Γερμανία	2.350,96	47,0%	15,1%
2	Βουλγαρία	293,54	5,9%	30,3%
3	Σερβία	219,17	4,4%	12,7%
4	Κόσσοβο	198,79	4,0%	3,7%
5	Ελλάδα	180,05	3,6%	20,9%
6	Βέλγιο	177,71	3,5%	3,1%
7	Ιταλία	163,45	3,3%	1,4%
8	Ρουμανία	155,67	3,1%	27,7%
9	Ισπανία	95,08	1,9%	-13,8%
10	Κίνα	55,75	1,1%	28,2%
ΣΥΝΟΛΟ 10 ΧΩΡΩΝ		3.890,17	77,7%	14,0%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ

Όσον αφορά στις **εισαγωγές προϊόντων στην πΓΔΜ**, η κατανομή εμφανίζεται πιο ισορροπημένη απ' ό,τι στις εξαγωγές, με τη συνολική αξία των εισαγωγών από τις δέκα πρώτες χώρες να καλύπτει το 63,8% των συνολικών εισαγωγών. Κυριότερος προμηθευτής της πΓΔΜ, το 2016, ήταν η Γερμανία (803,7 εκατ. ευρώ – μερίδιο επί του συνόλου 12%), ενώ ακολουθούν το Ηνωμένο Βασίλειο (691 εκατ. ευρώ – μερίδιο 10%) και η Ελλάδα (546 εκατ. ευρώ – μερίδιο 8%). Έπονται η Σερβία (489 εκατ. ευρώ – μερίδιο 7%) και η Κίνα (392 εκατ. ευρώ – μερίδιο 6%).

Πίνακας 15: 10 Σημαντικότεροι προμηθευτές της πΓΔΜ και η θέση της Ελλάδας το 2017

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εισαγωγών σε εκατ. €	% στο σύνολο	Μεταβολή μεταξύ 2 τελευταίων χρόνων
1	Γερμανία	803,69	11,8%	7,1%
2	Ηνωμένο Βασίλειο	690,72	10,1%	5,5%
3	Ελλάδα	546,10	8,0%	21,4%
4	Σερβία	489,14	7,2%	6,4%
5	Κίνα	392,45	5,8%	2,9%
6	Ιταλία	377,45	5,5%	8,5%
7	Τουρκία	324,46	4,8%	2,7%
8	Βουλγαρία	293,19	4,3%	4,1%
9	Νότια Αφρική	221,98	3,3%	41,5%
10	Ρουμανία	218,47	3,2%	13,3%
ΣΥΝΟΛΟ 10 ΧΩΡΩΝ		4.357,64	63,8%	9,2%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ

1.1.3.2 Εμπόριο υπηρεσιών

Το ισοζύγιο υπηρεσιών είναι σταθερά πλεονασματικό για την πΓΔΜ την τελευταία πενταετία (βλ. ανωτέρω πίνακα 2). Βασικοί τομείς εσόδων για τη χώρα είναι οι μεταφορές (24% επί του συνόλου), οι υπηρεσίες μεταποίησης (18%), τα ταξίδια (19,6%), οι υπηρεσίες τεχνολογιών πληροφορικής (10,6%) και οι κατασκευές (9,1%). Οι τελευταίες, ωστόσο, κατέγραψαν σημαντική μείωση της τάξης του -8,3%, το 2017.

Πίνακας 16: Εισπράξεις πΓΔΜ

	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση BPM6	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Μεταξύ 2 τελευταίων χρόνων
Υπηρεσίες μεταποίησης	269,2	25,7	264,8	18,1	-1,6
Συντήρηση και επισκευή	1,7	0,2	2,4	0,2	41,2
Μεταφορές	325,0	31,0	350,6	24,0	7,9
Ταξίδια	252,5	24,1	286,7	19,6	13,5
Κατασκευές	145,2	13,9	133,1	9,1	-8,3
Ασφαλιστικές υπηρεσίες	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	2,6	0,2	3,4	0,2	30,8
Πνευματικά δικαιώματα	7,0	0,7	8,6	0,6	22,9
Τηλεπικοινωνίες και τεχνολογίες πληροφορικής	150,0	14,3	154,5	10,6	3,0
Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	210,4	20,1	224,6	15,4	6,7
Υπηρεσίες καλλιτεχνικές και προσωπικής φροντίδας	28,1	2,7	29,8	2,0	6,0
Κυβερνητικές υπηρεσίες	3,3	0,3	3,5	0,2	6,1

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

Οι εισαγωγές υπηρεσιών από την πΓΔΜ αφορούν κατά κύριο λόγο στους τομείς των μεταφορών (29,1% επί του συνόλου), των ταξιδιών (17,2%) και των κατασκευών (13,6%). Οι τελευταίες επηρεάστηκαν αρνητικά, ωστόσο, από την κρίση στον κατασκευαστικό τομέα, με αποτέλεσμα να καταγράψουν, το 2017, μεγάλη πτώση της τάξης του -22,3%.

Πίνακας 17: Πληρωμές πΓΔΜ

	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση BPM6	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Μεταξύ 2 τελευταίων χρόνων
Υπηρεσίες μεταποίησης	0,1	0,0	0,3	0,0	200,0
Συντήρηση και επισκευή	6,2	0,4	8,7	0,8	40,3
Μεταφορές	272,0	19,5	309,6	29,1	13,8
Ταξίδια	162,5	11,6	183,1	17,2	12,7
Κατασκευές	186,5	13,4	145,0	13,6	-22,3
Ασφαλιστικές υπηρεσίες	5,1	0,4	6,1	0,6	19,6
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	32,9	2,4	30,2	2,8	-8,2
Πνευματικά δικαιώματα	60,3	4,3	47,3	4,5	-21,6

Τηλεπικοινωνίες και τεχνολογίες πληροφορικής	74,7	5,4	86,8	8,2	16,2
Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	204,9	14,7	206,4	19,4	0,7
Υπηρεσίες καλλιτεχνικές και προσωπικής φροντίδας	22,5	1,4	20,9	2,0	-7,1
Κυβερνητικές υπηρεσίες	20,0	1,6	18,0	1,7	-10,0

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

1.1.4 Επενδύσεις

Οι επενδύσεις στην πΓΔΜ παρέμεναν πολύ περιορισμένες έως το 1998. Στη συνέχεια κατέγραψαν σημαντική αύξηση, κυρίως λόγω των ιδιωτικοποιήσεων κρατικών εταιρειών και τραπεζών και όχι τόσο χάριν σε πρωτογενείς (Greenfield) επενδυτικές πρωτοβουλίες.

Διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν σημαντικούς μετόχους εταιρειών στην πΓΔΜ. Ένα σημαντικό μέρος των κεφαλαίων τραπεζών της πΓΔΜ βρίσκεται στα χέρια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (EBRD). Επιπλέον, η EBRD και η Παγκόσμια Τράπεζα, μέσω του Διεθνούς Οργανισμού Χρηματοδότησης (IFC), επένδυσαν σε μετοχές επιχειρήσεων της πΓΔΜ. Όπως σημειώνεται από πλευράς του Οικονομικού Επιμελητηρίου της πΓΔΜ, με την ανωτέρω πρακτική είναι ευκολότερο για επιχειρηματίες να έχουν πρόσβαση σε κεφάλαια, ενώ η παρουσία της EBRD και του IFC αποτελεί εγγύηση για τις εγχώριες τράπεζες, προκειμένου να εγκρίνουν πιστώσεις με ευνοϊκότερους όρους.

Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων, η πΓΔΜ έχει αρχίσει να στοχεύει στις 'Brownfield' επενδύσεις (επενδύσεις δηλαδή που στηρίζονται σε προϋπάρχουσες στη χώρα εργοστασιακές ή άλλες εγκαταστάσεις). Για το σκοπό αυτό καταρτίστηκε, το 2013, κυβερνητικό πρόγραμμα που αφορά στη διάθεση σε ενδιαφερόμενους επενδυτές περίπου 400 εργοστασίων, αποθηκών και άλλων μονάδων που πλέον δεν χρησιμοποιούνται.

Βασικό ρόλο στην προσέλκυση επενδύσεων στην πΓΔΜ διαδραματίζουν οι τεχνολογικές και βιομηχανικές αναπτυξιακές ζώνες (TBAZ) της χώρας. Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών της πΓΔΜ, τα προσφερόμενα κίνητρα στους επενδυτές εντός των εν λόγω ζωνών είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Φορολογικές απαλλαγές από ΦΠΑ, φόρο κατανάλωσης, κερδών και ιδιοκτησίας, καθώς και μειωμένο φόρο εισοδήματος.
- ✓ Τελωνειακές απαλλαγές για πρώτες ύλες, εξοπλισμό, καταναλωτικά αγαθά, γεωργικά προϊόντα/ τρόφιμα και απαλλαγή από δασμούς για παραγωγή που προορίζεται για εξαγωγή.
- ✓ Ελεύθερη πρόσβαση στις υπάρχουσες υποδομές (φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός, ύδρευση και αποχέτευση).
- ✓ Εύκολη πρόσβαση στο κύριο οδικό δίκτυο.
- ✓ Τα οικόπεδα εντός των βιομηχανικών ζωνών διατίθενται προς μακροχρόνια μίσθωση για περίοδο έως και 99 ετών.

Εντός των TBAZ δεν επιτρέπεται να εγκατασταθούν εγχώριες εταιρείες, καθώς και επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε τομείς που προκαλούν εσωτερικό ανταγωνισμό (επί παραδείγματι κλωστοϋφαντουργίες). Κυρίως αδειοδοτούνται εταιρείες, των οποίων η παραγωγή προορίζεται για εξαγωγή (λ.χ. ανταλλακτικά αυτοκινήτων).

Θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι υπάρχει διάκριση των λεγόμενων βιομηχανικών ζωνών της πΓΔΜ σε δύο κατηγορίες:

✓ Τις επίσημες TBAZ, οι οποίες ιδρύονται κατόπιν αποφάσεως της Κυβέρνησης, προσφέρουν σημαντικά πλεονεκτήματα και λειτουργούν αυστηρά στο πλαίσιο των διεθνών προδιαγραφών ως ελεύθερες ζώνες

✓ Τις βιομηχανικές ζώνες, τις οποίες ιδρύουν και λειτουργούν κάποιοι Δήμοι της χώρας, όπως λ.χ. ο δήμος του Μοναστηρίου (Bitola), οι οποίες ωστόσο δεν προσφέρουν κίνητρα φορολογικού χαρακτήρα, αλλά αποτελούν απλώς χώρο εκτός πόλεων, όπου συγκεντρώνεται η βιομηχανική δραστηριότητα.

Σημειωτέον ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχουν εκφράσει, κατά καιρούς το σκεπτικισμό τους για τη λειτουργία αντιστοίχων ζωνών (TBAZ), καθώς δημιουργούν όρους αθέμιτου ανταγωνισμού και στρέβλωσή του.

Η συνολική αξία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) που έχουν επενδυθεί εντός των TBAZ, υπολογίζεται σε 230 εκατ. ευρώ, και οι νέες θέσεις εργασίας που έχουν δημιουργηθεί, σε περίπου 3.000 άτομα. Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας, το 47% επί του συνόλου των εξαγωγών της χώρας προέρχεται από ξένες εταιρείες που έχουν επενδύσει σε TBAZ. Ωστόσο, τα οφέλη για την πραγματική οικονομία από τις ΑΞΕ εντός των TBAZ είναι περιορισμένα, λόγω των ιδιαίτερων προνομίων και ατελειών που διέπουν το καθεστώς λειτουργίας τους.

Μεταξύ των σημαντικότερων ξένων επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί, το τελευταίο χρονικό διάστημα, σε TBAZ είναι της αμερικανικής **Johnson Controls** και της γερμανικής **Kostal** για την παραγωγή ηλεκτρονικών και μηχανικών εξαρτημάτων για την αυτοκινητοβιομηχανία, της αμερικανικής **Gentherm** για την παραγωγή συστημάτων θέρμανσης και ψύξης, που θα τοποθετούνται σε αυτοκίνητα, της βρετανικής **Endava** στον τομέα της πληροφορικής, της βουλγαρικής **Filkab** για την παραγωγή ηλεκτρολογικού υλικού, της γερμανικής **Marquardt** για την παραγωγή ανταλλακτικών για την γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία της ιταλικής **Itec** για την παραγωγή συνθετικών υλικών, της βελγικής **Van Hool** για την παραγωγή οχημάτων, της ιταλικής **Condevo** για την παραγωγή προϊόντων οικιακής θέρμανσης, της αμερικανικής **Lear** για την παραγωγή καθισμάτων αυτοκινήτου και της τουρκικής **Jagjit Metzler** για την παραγωγή ελαστικών ταινιών και της τουρκικής **Murat Ticaret** για την κατασκευή καλωδίων για την αυτοκινητοβιομηχανία.

Σημαντικές επενδύσεις που έχουν αναληφθεί ή ανακοινωθεί εκτός TBAZ, το τελευταίο χρονικό διάστημα, είναι της τουρκικής **Limak Holding** για την κατασκευή σύγχρονου συγκροτήματος κατοικιών και γραφείων, εμπορικού κέντρου, καθώς και σήραγγας στην περιοχή του παλαιού σιδηροδρομικού σταθμού των Σκοπίων (ύψους 250 εκατ. ευρώ), του αλβανικού ομίλου **Balfin** για την κατασκευή εμπορικού κέντρου και οικιστικού συγκροτήματος στα Σκόπια (ύψους 350 εκατ. ευρώ) και της ελληνικής **Παυλίδης Μάρμαρα - Γρανίτες** για την εξαγορά της δραστηριοποιούμενης στο χώρο της εξόρυξης και επεξεργασίας λευκού μαρμάρου **Mermeren Kombinati** (ύψους 73 εκατ. ευρώ).

Οι κυριότεροι επιχειρηματικοί φορείς ξένων επενδυτών στην πΓΔΜ είναι οι ακόλουθοι:

- Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών
- Επιμελητήριο Ρωσίας – πΓΔΜ
- Αμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο
- Επιμελητήριο Βουλγαρίας – πΓΔΜ
- Επιμελητήριο Ολλανδίας – πΓΔΜ
- Επιμελητήριο Τουρκίας – πΓΔΜ
- Επιχειρηματική Βρετανική Ένωση

Πίνακας 9α: Επενδύσεις σε πΓΔΜ ανά χώρα προέλευσης

	2017		2016		
Χώρα	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	% μεταβολή 2016-2017
Αυστρία	636,7	13,6	567,5	12,2	12,2%
Ηνωμένο Βασίλειο	531,6	11,3	519,4	11,2	2,3%
Ελλάδα	473,9	10,1	463,4	9,9	2,3%
Ολλανδία	375,3	8,0	423,3	9,1	-11,3%
Σλοβενία	323,9	6,9	374,5	8,0	-13,5%
Γερμανία	273,0	5,8	248,2	5,3	10,0%
Τουρκία	252,3	5,4	247,8	5,3	1,8%
Ουγγαρία	213,5	4,5	209,5	4,5	1,9%
Ελβετία	184,4	3,9	179,6	3,9	2,7%
Κύπρος	164,2	3,5	162,9	3,5	0,8%
Βουλγαρία	150,4	3,2	148,0	3,2	1,6%
Κίνα	110,1	2,3	36,7	0,8	200,0%
Λοιπές χώρες	1.008,50	21,47	1.076,50	23,1	-6,3%
Σύνολο	4.697,8	100,0	4.657,3	100,0	0,9%

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) στην πΓΔΜ κατέγραψαν, το 2017 (σύμφωνα την Κεντρική Τράπεζα της χώρας), αύξηση της τάξης του 0,9% σε σχέση με το 2016 (οπότε είχε σημειωθεί αύξηση 5,8%). Το συνολικό ποσό των ΑΞΕ στη χώρα ανήλθε σε 4.697,8 εκατ. ευρώ (στοιχεία θέσης) από 4.657,3 εκατ. ευρώ το 2016.

Στην πρώτη θέση μεταξύ των χωρών προέλευσης ΑΞΕ κατατάσσεται η Αυστρία, με 636,7 εκατ. ευρώ, ενώ έπονται το Ηνωμένο Βασίλειο με 531,6 εκατ. ευρώ, η Ελλάδα με 473,9 εκατ. ευρώ, η Ολλανδία με 375,3 εκατ. ευρώ και η Σλοβενία με 323,9 εκατ. ευρώ.

Συγκρατούνται η ανοδική πορεία των ελληνικών ΑΞΕ κατά 2,3% (μετά τη μείωση κατά 2,9% το 2016), η συνεχής μείωση των ολλανδικών ΑΞΕ με υψηλούς ρυθμούς (-11,3% το 2017 και -55,9% το 2016), η σημαντική αύξηση και το 2017 των αυστριακών ΑΞΕ (12,2%) και η διατήρηση της ανοδικής τάσης των γερμανικών ΑΞΕ στη χώρα (10,0% το 2017 και 30,2% το 2016). Οι τουρκικές ΑΞΕ συνέχισαν την ανοδική τους πορεία, αν και με χαμηλότερο ρυθμό σε σχέση με το 2016 (από 15,5% περιορίστηκαν σε αύξηση 1,8% το 2017). Σημειώνεται, επίσης, η μεγάλη αύξηση των κινεζικών επενδύσεων κατά 200,0% (110,1 εκατ. ευρώ από 36,7 εκατ. ευρώ το 2016 - βλ. συγκεντρωτικό πίνακα κατωτέρω).

Ως προς την τομεακή κατανομή των ΑΞΕ στην οικονομία της πΓΔΜ, η μεγαλύτερη συγκέντρωση σημειώνεται στις υπηρεσίες (45,2% επί του συνόλου) με 2.124,6 εκατ. ευρώ από 2.100,3 εκατ. ευρώ, το 2016, ενώ έπεται ο μεταποιητικός κλάδος (36,6% επί του συνόλου) με 1.718 εκατ. ευρώ, από 1.685,6 εκατ. ευρώ, το 2016. Πτωτικά κινήθηκαν οι ΑΞΕ στους τομείς της γεωργίας/ αλιείας (0,5% επί του συνόλου) με 23,8 εκατ. ευρώ από 46,4 εκατ. ευρώ το 2016, των ορυχείων και λατομείων (1,6% επί του συνόλου) με 77 εκατ. ευρώ από 116,7 εκατ. ευρώ το 2016, ενώ μικρή πτώση σημειώθηκε και στον τομέα του λιανικού και χονδρικού εμπορίου (14% επί του συνόλου) με 658,2 εκατ. ευρώ από 666,0 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 18β: Επενδύσεις από και προς την πΓΔΜ

εκατ. €	2013	2014	2015	2016	2017
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (συνολικά κεφάλαια – απόθεμα τέλος έτους αναφοράς)	3.980,00	4.023,60	4.400,10	4.657,30	4.697,80
Άμεσες επενδύσεις της χώρας στο εξωτερικό (συνολικά κεφάλαια – απόθεμα τέλος έτους αναφοράς)	112,1	120,9	103,8	77	67,3

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

Η ισχνή αύξηση των ΑΞΕ στην πΓΔΜ, το 2017, αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό τις συνέπειες της παρατεταμένης πολιτικής αστάθειας για την οικονομία της χώρας και για την επενδυτική εμπιστοσύνη. Η εικόνα αυτή άρχισε να μεταβάλλεται, σε επίπεδο ρών, ήδη από το τελευταίο τρίμηνο του 2017, ενώ βελτιώθηκε σημαντικά το πρώτο εξάμηνο του 2018, οπότε κατεγράφη αύξηση της τάξης του 210% έναντι της ίδιας περιόδου του 2017. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ στην πΓΔΜ, το πρώτο εξάμηνο τ.έ., αφορούσε σε επανεπένδυση κερδών και σε χρεωστικούς τίτλους (264,4 εκατ. ευρώ από τα 327,6 εκατ. ευρώ), ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό αποτελούσε επένδυση σε νέο μετοχικό κεφάλαιο (19,3% - 63,2 εκατ. ευρώ). Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι η χώρα έχει ανακτήσει, σε σημαντικό βαθμό, την εμπιστοσύνη των υφιστάμενων επενδυτών, αλλά υστερεί στην προσέλκυση νέων επενδύσεων, παρά τα κίνητρα του νέου αναπτυξιακού προγράμματος της Κυβέρνησης που άρχισε να εφαρμόζεται το τρέχον έτος.

Όσον αφορά στις ελληνικές ΑΞΕ στην πΓΔΜ, την τελευταία πενταετία παραμένουν σταθερά στην τρίτη θέση με σχετικά μικρές αυξομειώσεις στην αξία τους κυμαινόμενες μεταξύ 429 και 477 εκατ. ευρώ. Αντιθέτως, παρατηρείται ότι η αξία των ΑΞΕ από άλλες σημαντικές χώρες προέλευσης για την πΓΔΜ καταγράφει σημαντικές μεταβολές (με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα τις ολλανδικές ΑΞΕ που έχουν μειωθεί συνολικά κατά 61% έναντι του 2015). Το γεγονός αυτό συνιστά ασφαλή ένδειξη ότι οι ελληνικές ΑΞΕ συνδέονται με την πραγματική οικονομία και έχουν διάρκεια, σε αντίθεση με ΑΞΕ προερχόμενες από άλλες χώρες, οι οποίες ενδεχομένως αφορούν σε καταγραφές που εξυπηρετούν φορολογικούς κυρίως σκοπούς.

Δεν μπορεί να παραβλεφθεί, βέβαια, ότι η συνεχής ανοδική πορεία που κατέγραφαν οι ελληνικές ΑΞΕ πριν το 2010, έχει ανακοπεί και ότι κάποιες χρονιές η αξία τους κινείται πτωτικά. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται πρώτον στη δυσμενή οικονομική συγκυρία και δεύτερον στο αντικειμενικό γεγονός ότι έχει κλείσει ο κύκλος των ιδιωτικοποιήσεων μεγάλων κρατικών εταιρειών, όπως η ΟΚΤΑ του Ομίλου ΕΛ.ΠΕ. ή η Stopanska Banka της Ε.Τ.Ε.. Παρά ταύτα, την τελευταία τριετία ελληνικές εταιρείες έχουν αναλάβει νέες επενδύσεις σε σημαντικούς τομείς για την οικονομία της χώρας, όπως τα λατομεία, η ενέργεια και η καλλιέργεια καπνού. Επιπλέον, οι ήδη εγκατεστημένες στη χώρα επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων (όπως η ΟΚΤΑ, η USJE-Titan και η VERO) συνεχίζουν να επενδύουν σημαντικά ποσά σε εγκαταστάσεις, τεχνολογικό εξοπλισμό και υπηρεσίες.

1.2 Οικονομικές προβλέψεις 2018

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Κεντρικής Τράπεζας της πΓΔΜ, μετά τη στασιμότητα του 2017, για το 2018 και το 2019 το ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί με ρυθμούς 3,2% και 3,5%, αντίστοιχα. Τόσο το εσωτερικό, όσο και το εξωτερικό περιβάλλον θεωρούνται ευνοϊκότερα.

Καθοριστικοί συντελεστές για την πορεία της ανάπτυξης, την επόμενη διετία, αναμένεται να είναι οι εξαγωγές, οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και η ανάκαμψη τομέων της οικονομίας, όπως ο κατασκευαστικός. Θετική προβλέπεται ότι θα είναι η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης, λόγω της αύξησης των μισθών, της απασχόλησης, του βελτιωμένου οικονομικού κλίματος και των σχετικών προσδοκιών, της αύξησης της απασχόλησης και της χορήγησης περισσότερων δανείων από τις τράπεζες. Βασικές προϋποθέσεις για την επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης είναι η διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας και η ενίσχυση των κρατικών κεφαλαιουχικών επενδύσεων.

Δημοσιονομικά, σύμφωνα και με τη δημοσιονομική στρατηγική 2018-2020, προβλέπεται σταδιακή εξυγίανση. Ο πληθωρισμός αναμένεται ότι θα αυξηθεί στο 2% το 2018, ποσοστό στο οποίο θα διατηρηθεί και το 2019. Όσον αφορά στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, προβλέπεται διατήρηση του ελλείμματος κοντά στα επίπεδα του 2017, ήτοι 1,5% για το 2018 και το 2019. Θετικές είναι οι προβλέψεις για την εξωτερική ζήτηση με την αύξησή της να διαμορφώνεται στο 2,5%, το 2018 και στο 2,1%, το 2019. Κύριο ρόλο για την αυξητική αυτή τάση διαδραματίζει η προσδοκία για υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης της Γερμανίας, η οποία απορροφά το 47% των εξαγωγών της πΓΔΜ.

Αναμένεται διατήρηση των δεικτών επάρκειας συναλλαγματικών διαθεσίμων σε ασφαλή επίπεδα, επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης των καταθέσεων (από 5,2% το 2017 σε 6,5% το 2018-2019) και της πιστωτικής επέκτασης (κατά 6,5% το 2016 και 7,7% το 2019). Το τραπεζικό σύστημα προβλέπεται ότι θα παραμείνει σταθερό, με επαρκή ρευστότητα και κεφαλαιοποίηση.

Παρά τις ως άνω προβλέψεις για ταχύτερο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, το 2018, σημειώνεται ότι η οικονομία της πΓΔΜ κατέγραψε, το πρώτο τρίμηνο του 2018, ισχνή ανάπτυξη της τάξης του 0,1%, σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της χώρας. Πρόκειται για αισθητή μείωση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (είχε καταγραφεί αύξηση 1,2%), η οποία ανατρέπει της προσδοκίες του οικονομικού επιτελείου της Κυβέρνησης για αυξητικούς ρυθμούς οικονομικής ανάκαμψης και θέτει εν αμφιβόλω τις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών και της Κεντρικής Τράπεζας της πΓΔΜ για ανάπτυξη της τάξης του 3,2%, το 2018.

Σχολιάζοντας την αναιμική ανάπτυξη του πρώτου τριμήνου τ.ε., ο αρμόδιος για την οικονομία Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης της πΓΔΜ, Κ. Angjushen απέδωσε το χαμηλό ποσοστό στη σημαντική μείωση της κατασκευαστικής δραστηριότητας, λόγω της προσωρινής διακοπής ορισμένων έργων οδικών υποδομών, προκειμένου να διορθωθούν λάθη και παρατυπίες της προηγούμενης Κυβέρνησης και να μειωθεί το κόστος υλοποίησής τους. Ο Αντιπρόεδρος κ. Angjushen εξέφρασε, πάντως, την αισιοδοξία του για επίτευξη του προβλεφθέντος ρυθμού ανάπτυξης 3,2%, το τρέχον έτος.

Αναφερόμενος στον χαμηλό ρυθμό ανάπτυξης, ο Υπουργός Οικονομικών της πΓΔΜ, D. Tendonovski σημείωσε ότι η Κυβέρνηση έχει καταφέρει, μέχρι στιγμής, να σταθεροποιήσει την οικονομική κατάσταση της χώρας, προσθέτοντας ότι η αυξητική τάση στους τομείς του εμπορίου, της μεταποίησης και της γεωργίας δικαιολογεί την προσδοκία για επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης, το επόμενο χρονικό διάστημα. Όσον αφορά στη συνέχιση της πτωτικής πορείας του κατασκευαστικού κλάδου, σχολίασε ότι επιλογή της Κυβέρνησης είναι η ανάπτυξη να μην βασίζεται σε κατασκευή μνημείων, προσόψεων κτηρίων και άλλων παρόμοιων έργων.

1.3 Οικονομικές σχέσεις πΓΔΜ

1.3.1 πΓΔΜ – ΠΟΕ

Η πΓΔΜ κατέστη μέλος του Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου το 2003.

1.3.2 πΓΔΜ – Ευρωπαϊκή Ένωση

Τον Απρίλιο του 2001, υπεγράφη η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (Stabilization and Association Agreement - SAA) ΕΕ – πΓΔΜ, η οποία ετέθη σε ισχύ τον Απρίλιο του 2004. Το Δεκέμβριο του 2005, το Συμβούλιο χορήγησε στην πΓΔΜ το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξη χώρας. Τον Φεβρουάριο του 2008, το Συμβούλιο υιοθέτησε την Εταιρική Σχέση για την Προσχώρηση της χώρας (Accession Partnership), θέτοντας σημαντικές προτεραιότητες για αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε, τον Οκτώβριο του 2009, τη μετάβαση στο δεύτερο στάδιο της Σύνδεσης. Από το Δεκέμβριο του 2009, ήρθη η υποχρέωση λήψης βίζας από τους πολίτες της χώρας που επιθυμούν να επισκεφθούν τις χώρες της ΕΕ – Schengen.

Στο πλαίσιο της υποψηφιότητας της πΓΔΜ για ένταξη στην ΕΕ, η χώρα επιχειρεί την εναρμόνιση του συνόλου της νομοθεσίας της (συνεπώς και των νόμων που ρυθμίζουν το επιχειρηματικό περιβάλλον, τη λειτουργία της αγοράς και τις οικονομικές δραστηριότητες) με το κοινοτικό κεκτημένο (acquis) και την εκπλήρωση των απαραίτητων οικονομικών κριτηρίων.

1.3.3 Συμμετοχή σε περιφερειακές οικονομικές / τελωνειακές Ενώσεις

Η πΓΔΜ είναι μέλος της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Κεντρικής Ευρώπης (CEFTA - 2006).

1.3.4 Συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς/ φόρα και ομάδες χωρών

Η πΓΔΜ κατέστη μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών τον Απρίλιο του 1993, με το όνομα «πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας». Η χώρα είναι επίσης μέλος των ακόλουθων διεθνών οργανισμών: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (1992), Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD - 1993), Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (1993), Κεντροευρωπαϊκή Πρωτοβουλία (Central European Initiative - 1993), Συμβούλιο της Ευρώπης (1995), Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ - 1995), Πρωτοβουλία Συνεργασίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SECI - 1996) και Παγκόσμια Τράπεζα (2003).

2 Τομείς της οικονομίας της πΓΔΜ

2.1 Γεωργία/Αγροτική Παραγωγή

Το συνολικό προϊόν του αγροτικού τομέα στην πΓΔΜ ανήλθε, το 2017, σε 58.395 εκατ. δηνάρια, ήτοι περίπου 950 εκατ. ευρώ (τρέχουσες τιμές - από 54.567 εκατ. δηνάρια/887 εκατ. ευρώ το 2016), ποσό το οποίο αποτελεί το 9,4% του συνολικού παραγόμενου εθνικού προϊόντος της πΓΔΜ.

Το 2017 στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας απασχολούνταν 120.311 εργαζόμενοι, ή ποσοστό 16,2% των εργαζομένων.

Από τα σημαντικότερα αγροτικά προϊόντα της πΓΔΜ είναι ο οίνος, ο καπνός, το ρύζι, τα φρούτα και τα λαχανικά. Για την προστασία και την ενίσχυση των εν λόγω προϊόντων υπάρχει συνήθως αυξημένη κρατική μέριμνα που εκδηλώνεται μέσω επιδοτήσεων ή άλλων μέτρων (λ.χ. χρήση προστατευτικών μέτρων, όπως οι δασμοί και οι ποσοστώσεις, με σκοπό τον περιορισμό των εισαγωγών και την προστασία της εγχώριας παραγωγής).

2.1.1 Αμπελουργία

Η καλλιέργεια σταφυλιών στην πΓΔΜ παράγει εισόδημα για 30.000 - 40.000 οικογένειες.

Πίνακας 10: Οινοποιία στην πΓΔΜ

	2015	2016	2017
Καλλιεργήσιμη έκταση (εκτάρια)	22.918	23.912	23.398
Συνολικός αριθμός αμπελώνων	86.313	87.668	87.945
Συνολική παραγωγή (τόνοι)	324.769	333.319	180.349
Παραγωγή σε κιλά ανά εκτάριο	14.171	14.372	7.708

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Το 2017 η παραγωγή στην πΓΔΜ μειώθηκε σημαντικά, κατά 84,8%, έναντι της προηγούμενης χρονιάς.

Στο πλαίσιο του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η οινοποιία για την πΓΔΜ, βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα κατασκευής εκατό μικρών οινοποιείων, για τα οποία το κράτος προσφέρει τα οικόπεδα και οι Δήμοι τα κατασκευαστικά σχέδια, ενώ αναμένονται επενδύσεις σε αυτά από πλευράς ιδιωτών.

Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί ως προς την οινοποιία στην πΓΔΜ, ότι η εισαγωγή φελλών για τις φιάλες οίνου γίνεται κυρίως από την Ελλάδα, η εισαγωγή φιαλών από την Κροατία και τη Βουλγαρία και βαρελιών από τη Γαλλία, την Ουγγαρία και τις ΗΠΑ.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οινοποιία στην πΓΔΜ βλ. σχετικό σημείωμα του Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων στον ακόλουθο σύνδεσμο:

<http://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/infofile/61334>

2.1.2 Καπνοκαλλιέργεια

Κάθε έτος προσφέρονται κρατικές επιδοτήσεις στους περίπου 34.600 καπνοπαραγωγούς. Κυρίως καλλιεργείται καπνός ανατολικού τύπου, ο οποίος παράγεται στο 90% της συνολικής καλλιεργημένης επιφάνειας καπνού, ενώ η χώρα συμμετέχει με ποσοστό 3% στην παγκόσμια παραγωγή του συγκεκριμένου τύπου.

Πίνακας 11: Παραγωγή καπνού στην πΓΔΜ 2015-2017 (τόνοι)

	2015	2016	2017
Καπνά	24.237	25.443	22.885

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Το 2017, η παραγωγή καπνού στην πΓΔΜ μειώθηκε κατά 10%. Σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε η διακοπή της λειτουργίας του εργοστασίου της ελληνικών συμφερόντων 'Strumica Tabak', στη Στρωμνίτσα, στα τέλη του 2016. Οι ποσότητες καπνού που απορροφούσε η εν λόγω εταιρεία αναμένεται να απορροφηθούν από την 'Socotab Bitola', την αμερικανική 'Alliance' και τις ελληνικές 'ΣΕΚΕ' και Μισσιριάν.

2.1.3 Λοιπές αγροτικές καλλιέργειες

Πέραν της αμπελουργίας και της καπνοκαλλιέργειας, σημαντική είναι επίσης η καλλιέργεια του ρυζιού, η οποία συμμετέχει στο σύνολο της αγροτικής παραγωγής της χώρας με ποσοστό περίπου 3%.

Άλλοι τομείς ενδιαφέροντος είναι αυτοί των βιολογικών καλλιεργειών (τον οποίο η Κυβέρνηση ενισχύει με επιδοτήσεις) και των φρούτων και λαχανικών, όπου όμως υπάρχει έλλειψη καταλλήλων συσκευασιών εγχώριας παραγωγής.

Στην αγορά φρούτων και λαχανικών δραστηριοποιούνται τα τελευταία χρόνια ξένες επιχειρήσεις (κροατικές, ισραηλινές, σλοβενικές κλπ.), κατασκευάζοντας εγκαταστάσεις αποθήκευσης και συντήρησης/ψύξης φρέσκων φρούτων και λαχανικών και λειτουργώντας ως κέντρα συλλογής των αγροτικών προϊόντων από μικροπαραγωγούς με την καταβολή χαμηλών τιμών αγοράς σε σύγκριση με τις τιμές των αγορών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.1.4 Γάλα - γαλακτοκομικά προϊόντα

Ο τομέας των γαλακτοκομικών προϊόντων ενισχύεται, όπως και άλλοι τομείς της αγροτικής οικονομίας, με κρατικές επιδοτήσεις. Συγκεντρώνει, επίσης, το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών από (Σουηδία, Τουρκία, Σερβία, Γαλλία κ.ά.).

Τα τελευταία έτη σημειώνεται έλλειψη φρέσκου γάλακτος στην πΓΔΜ. Οι γαλακτοκομικές εταιρείες, βασιζόμενες στις ποσότητες που προσφέρει η εγχώρια παραγωγή γάλακτος, αδυνατούν να εργαστούν εξαντλώντας την πλήρη δυναμικότητά τους. Η ζήτηση γάλακτος εμφανίζεται, λοιπόν, πολύ υψηλότερη από την προσφερόμενη εγχώρια ποσότητα.

Οι τιμές γάλακτος που προσφέρονται στους παραγωγούς στη χώρα δεν είναι αρκετά δελεαστικές, ώστε να τους οδηγήσουν στην αύξηση του παραγόμενου γάλακτος, εφ' όσον το ένα λίτρο γάλακτος αντιστοιχεί σε 18-20 δηνάρια (ήτοι κατά μέσο όρο περίπου 0,3 ευρώ), ανάλογα με την ποιότητά του, με την παράλληλη επιδότηση ύψους 3,5 δηνάρια ανά λίτρο (περίπου 0,06 ευρώ).

Πίνακας 12: Παραγωγή γάλακτος στην πΓΔΜ 2015-2017 (χιλιάδες λίτρα)

	2015	2016	2017
Αγελαδινό γάλα	361.072	403.044	394.140
Πρόβειο γάλα	40.748	41.066	35.364

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Επιπλέον, εκτός από την ανεπάρκεια στην ποσότητα της εγχώριας παραγωγής γάλακτος, έχουν παρατηρηθεί και παρεκκλίσεις ως προς την ποιότητα από τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίον το Υπουργείο Γεωργίας εκπόνησε νέα στρατηγική για την ανάπτυξη της εγχώριας παραγωγής φρέσκου γάλακτος, βάσει της οποίας αναμένεται η πλήρης εναρμόνιση με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές στον συγκεκριμένο τομέα έως το 2020.

2.1.5 Κτηνοτροφία - παραγωγή κρέατος

Ο τομέας της κτηνοτροφίας της πΓΔΜ αποτελείται από μικρές κτηνοτροφικές μονάδες, η παραγωγή των οποίων δεν καλύπτει τις εγχώριες ανάγκες σε κρέας. Αυτό συμβαίνει, κυρίως, όσον αφορά στο μοσχαρίσιο και βοδινό κρέας, με αποτέλεσμα η χώρα να πραγματοποιεί εισαγωγές φρέσκου ή κατεψυγμένου κρέατος κυρίως από την Πολωνία και την Αυστρία.

Πίνακας 13: Συνολικός αριθμός ζώντων ζώων στην πΓΔΜ 2015-2017

	2015	2016	2017
Άλογα	18.784	19.263	17.951
Βοοειδή	253.442	254.768	255.036
Χοίροι	195.443	202.758	202.197
Πρόβατα	733.510	723.295	724.555
Κατσίκια	88.064	101.669	107.466
Πουλερικά	1.761.145	1.865.769	1.840.173
Μελίσσια	73.960	81.476	75.406

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Η ίδια κατάσταση επικρατεί και στον τομέα των πουλερικών, όπου το μοναδικό σφαγείο που βρίσκεται στη χώρα δεν δύναται να λειτουργεί κατά τη διάρκεια ολόκληρου του έτους, δεδομένου ότι δεν εξασφαλίζονται επαρκείς ποσότητες που να επιτρέπουν κάτι τέτοιο. Λειτουργεί, συνεπώς, συγκυριακά και μόνο όταν οι μεσάζοντες εξασφαλίσουν τις απαιτούμενες ποσότητες. Η κάλυψη των αναγκών της αγοράς γίνεται από εισαγωγές, κυρίως από Κροατία και Σλοβενία. Η εγχώρια αγορά τροφοδοτείται, επίσης, με αρκετά μεγάλες ποσότητες κατεψυγμένων πουλερικών που προέρχονται από την Ελλάδα.

Πίνακας 14: Παραγωγή κρέατος στην πΓΔΜ 2015-2017 (τόνοι)

	2015	2016	2017
Βοδινό	4.875	3.962	4.636
Χοιρινό	10.826	12.786	13.105
Αιγοπρόβειο	3.980	3.737	3.422
Πουλερικά	1.729	1.509	1.716

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

2.2 Βιομηχανία

2.2.1 Δείκτες βιομηχανικής παραγωγής

Ο δευτερογενής τομέας στην πΓΔΜ παρουσίασε, μετά τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, σημαντική κάμψη. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι από το σύνολο των επιχειρήσεων της χώρας, ποσοστό χαμηλότερο του 14% δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτόν.

Ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής στην πΓΔΜ έκλεισε το Δεκέμβριο του 2017 με πτώση της τάξης του 2,6% έναντι του αντίστοιχου μήνα του προηγούμενου έτους, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας. Η πτώση του γενικού δείκτη οφείλεται στην πτώση του δείκτη παραγωγής μεταποιητικών βιομηχανιών κατά 1,5% και του δείκτη παραγωγής ηλεκτρισμού και θέρμανσης κατά 11,2%. Αντιθέτως, ο δείκτης παραγωγής ορυχείων-λατομείων, αυξήθηκε κατά 1,8%

Αναλυτικότερα:

Η πτώση του δείκτη παραγωγής μεταποιητικών βιομηχανιών κατά 1,5% οφείλεται στην πτώση των δεικτών των εξής επιμέρους κλάδων: τροφίμων, ποτών, καπνού, ξυλείας και ξυλουργικών προϊόντων (εκτός επίπλων), χημικών προϊόντων, βασικών μετάλλων και ηλεκτρονικών. Αντίθετα, ανοδικά κινήθηκαν οι κλάδοι: κλωστοϋφαντουργίας, φαρμακευτικών προϊόντων, δερμάτων και ειδών υπόδησης, εκτυπώσεων, μεταλλικών προϊόντων, ηλεκτρικού εξοπλισμού, μηχανημάτων και επίπλων.

2.2.2 Μεταλλουργία

Ο κλάδος της μεταλλουργίας, ο οποίος είναι ο σπουδαιότερος της χώρας, συνεισφέρει, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, με ποσοστό 7,53% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ και απασχολεί το 14,9% επί του συνόλου των εργαζομένων, ενώ συμμετέχει επίσης με ποσοστό 35% επί του συνόλου των εξαγωγών της πΓΔΜ.

Μετά από μία περίοδο μείωσης των παραγγελιών και της παραγωγής (2012-2013), η μεταλλουργία ανέκαμψε και σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, η παραγωγή αυξήθηκε κατά 11,8%, το 2015, από 5,1% το 2014.

2.2.3 Κλωστοϋφαντουργία

Πρόκειται για έναν ιδιαίτερα σημαντικό βιομηχανικό τομέα της οικονομίας της πΓΔΜ, καθώς απασχολεί περίπου 35.000 εργαζομένους και συμμετέχει στη διαμόρφωση του ΑΕΠ με ποσοστό που αγγίζει το 2,4%.

Μετά από περίοδο κάμψης που άρχισε το 2007, η κατάσταση στον κλάδο άρχισε να βελτιώνεται από το 2013, με αποτέλεσμα η σωρευτική αύξηση παραγωγής να υπερβαίνει, κατά την τριετία 2013-2015, το 100%. Το 2015, ο δείκτης παραγωγής στην κλωστοϋφαντουργία κατέγραψε αύξηση της τάξης του 15%, ενώ και το 2016 συνέχισε να κινείται ανοδικά με ποσοστό αύξησης 11,5%. Το 2017, η θετική τάση συνεχίστηκε με αύξηση της τάξης του 9,8%.

Ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας αποτελούσε κατ' εξοχήν τομέα δραστηριοποίησης ελληνικών επιχειρήσεων (κυρίως στο νότιο τμήμα της χώρας και με τη μέθοδο του φασόν - παθητικής τελειοποίησης). Η οικονομική κρίση και οι μειωμένες παραγγελίες είχαν, ωστόσο, αρνητικό αντίκτυπο, με συνέπεια το κλείσιμο σειράς παραγωγικών μονάδων του κλάδου, μεταξύ των οποίων και πολλών ελληνικών. Σύμφωνα με πληροφόρηση του Γραφείου μας από το Επιμελητήριο Μοναστηρίου, από τις δεκαπέντε (15) ελληνικών συμφερόντων εταιρείες που

δραστηριοποιούνταν στην κλωστοϋφαντουργία, στη συγκεκριμένη περιοχή, έχουν πλέον απομείνει τρεις, με αποτέλεσμα την απώλεια άνω των 600 θέσεων εργασίας.

2.3 Υπηρεσίες

2.3.1 Κατασκευές

Ο συγκεκριμένος τομέας είναι από τους παραδοσιακά σημαντικούς κλάδους της οικονομίας της πΓΔΜ, ο οποίος ωστόσο βρίσκεται σε κρίση. Το 2017, το μερίδιό του στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας περιορίστηκε στο 6,2% από 7,4%, το 2016. Η ύφεση που γνωρίζει ο κατασκευαστικός τομέας, το τελευταίο χρονικό διάστημα, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό, στην διακοπή του προγράμματος «Σκόπια 2014», αλλά και στην προσωρινή παύση ορισμένων δημοσίων έργων, προκειμένου η Κυβέρνηση να αναδιαπραγματευτεί όρους και χρονοδιαγράμματα υλοποίησής τους.

Επίσης, η οικοδομική δραστηριότητα κινείται πτωτικά, γεγονός που οφείλεται στο ότι κατά τα προηγούμενα τρία χρόνια παρατηρήθηκε έκρηξη της οικοδομικής δραστηριότητας στη χώρα, ειδικά στην πρωτεύουσα, με αποτέλεσμα η προσφορά να υπερκαλύπτει πλέον τη ζήτηση στην αγορά ακινήτων, με συνακόλουθη πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας.

Συγκεκριμένα, το 2017 εκδόθηκαν συνολικά 3.390 οικοδομικές άδειες, από 3.377 το 2016. Η προβλεπόμενη αξία των κατασκευών μειώθηκε κατά 12,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, αγγίζοντας τα 738 εκατ. ευρώ (από 841 εκατ. ευρώ το 2016).

Από τις 3.390 νέες οικοδομικές άδειες, οι 2.132 (από 2.076 το 2016) αφορούσαν σε οικοδομές, οι 372 (από 413 το 2016) σε έργα υποδομών και οι 886 (από 888 το 2016) σε ανακατασκευή κτιρίων. Συνολικά, 2.308 (από 2.153 το 2016) νέες άδειες εκδόθηκαν σε φυσικά πρόσωπα και 1.082 (από 1.224 το 2016) σε εταιρικά σχήματα.

2.3.2 Τουρισμός

Η πΓΔΜ αποτελεί τόσο χώρα τουριστικής διαμετακόμισης, όσο και τουριστικό προορισμό. Σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία της χώρας, οι συνολικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στην πΓΔΜ αυξήθηκαν, το 2017, κατά 23,5% έναντι της προηγούμενης χρονιάς. Αναλυτικότερα, ο συνολικός αριθμός των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών ανήλθε σε 630.594 από 510.484, το 2016. Οι συνολικές διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα ανήλθαν σε 1.294.692, με σημαντική ετήσια αύξηση της τάξης του 22,8% (1.054.017).

Κυριότερος τουριστικός προορισμός και το 2017, υπήρξε η πόλη των Σκοπίων, την οποία επισκέφθηκε το 51,4% (από 48,5% το 2016) των αλλοδαπών τουριστών, ήτοι 324.146.

Οι κυριότερες χώρες προέλευσης ξένων τουριστών-επισκεπτών στην πΓΔΜ, το 2017, ήταν η Τουρκία με 20,6% (από 20,7% το 2016) του συνολικού αριθμού, η Σερβία με 8,4% (από 9,8%), η Βουλγαρία με 7,3% (από 7,2%), η Ελλάδα με 7,1% (από 7,9%) και η Ολλανδία με 4,3% (από 4,7%).

2.3.3 Κτηματομεσιτικός τομέας

Οι κτηματομεσιτικές υπηρεσίες συμβάλλουν κατά 10% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της πΓΔΜ. Η κτηματομεσιτική αγορά της χώρας παραμένει σε σχετικά χαμηλό επίπεδο, μετά από μία βραχυπρόθεσμη περίοδο ανάκαμψης το 2010. Το 2017, η μέση τιμή των κατοικιών μειώθηκε κατά 2,9% (41.822 δηνάρια, περί τα 680 ευρώ), συνεχίζοντας την πτωτική πορεία (το 2016 είχε μειωθεί κατά 6,5%).

2.3.4 Τραπεζικός Τομέας

Οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην πΓΔΜ, είναι οι ακόλουθες: Στις δύο πρώτες θέσεις βρίσκονται η Stopanska Banka (συμφερόντων Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος) και η εγχωρίων συμφερόντων Komercijalna Banka, που μοιράζονται τα μεγαλύτερα μερίδια της αγοράς, τόσο σε όρους συνολικού ενεργητικού, όσο και σε όρους καταθέσεων και χορηγήσεων. Στην τρίτη θέση βρίσκεται η σλοβενική NLB Tutunska Banka. Τις τρεις ανωτέρω τράπεζες ακολουθούν, κατά σειρά μεγέθους, οι: Halk Bank (τουρκική) Ohridska Banka (*Société Générale*), Procredit Bank, Sparkase (αυστριακή), Uni Bank (βουλγαρική), Centralna Cooperativna Banka (βουλγαρική), Stopanska Banka – Bitola, Eurostandard Bank, TTK Bank, Silk Road (πρώην Alpha Bank) και Kapital Bank.

Η κατάταξη των τραπεζών του τραπεζικού συστήματος της πΓΔΜ, στο τέλος του 2017, είχε ως εξής:

Πίνακας 15: Κατάταξη τραπεζών τραπεζικού συστήματος πΓΔΜ

ΤΡΑΠΕΖΑ	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ (σε εκατ. ευρώ)	ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ (σε εκατ. ευρώ)	ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ (σε εκατ. ευρώ)
KOMMERCIJALNA BANKA	99.548	85.311	51.638
STOPANSKA BANKA	83.552	66.315	62.078
NLB TUTUNSKA BANKA	71.603	55.927	49.660
HALK BANK	39.650	22.506	27.321
OHRIDSKA BANKA	33.355	21.567	25.872
PROCREDIT BANK	21.369	13.510	16.990
SPARKASSE BANK	17.347	10.625	12.322
UNIVERSALNA BANKA	14.940	11.302	10.536
STOPANSKA BANKA BITOLA	10.745	6.950	6.665
EUROSTANDARD BANK	10.133	7.462	7.029
CENTRAL COOPERATIVE BANK	8.629	6.619	5.682
TTK BANKA	7.654	5.384	4.104
SILK ROAD	6.126	4.332	3.810
KAPITAL BANKA	2.931	1.760	1.753
BANK FOR DEVELOPMENT PROMOTION	13.090	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	440.672		

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

Ρυθμιστής της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος της χώρας είναι η Κεντρική Τράπεζα, η οποία παρακολουθεί αυστηρά την εξέλιξη της νομισματικής πολιτικής, καθώς και τη λειτουργία των τραπεζών.

Εντός του 2016 ολοκληρώθηκε η πώληση της Alpha Bank Σκοπίων σε ελβετικό fund, υπό την ονομασία Silk Road Bank, το οποίο ιδρύθηκε από ελβετοπακιστανό επιχειρηματία. Το τίμημα για την απόκτηση της Alpha Bank Σκοπίων που ανακοινώθηκε επίσημα ανέρχεται σε 1,2 εκατ. ευρώ.

Ένα θέμα του τραπεζικού τομέα στην πΓΔΜ που απασχολεί ιδιαίτερα τους επιχειρηματίες, είναι η έλλειψη πιστώσεων και συνακόλουθα, η έλλειψη ρευστότητας στην αγορά. Σύμφωνα με τους επιχειρηματίες, η χορήγηση πιστώσεων στην πΓΔΜ είναι εξαιρετικά συντηρητική και προϋποθέτει καταβολή εγγυήσεων και υποθηκεύσεις από πλευράς των εταιρειών, ενώ οι τράπεζες δηλώνουν ότι δεν εγκρίνουν πιστώσεις, διότι δεν υποβάλλονται αξιόλογα και τεκμηριωμένα προγράμματα.

2.4 Ενέργεια

Η Κυβέρνηση της πΓΔΜ άρχισε να θέτει, το 2017, εκ νέου σε κίνηση τη μεταρρυθμιστική διαδικασία στον ενεργειακό τομέα της χώρας, μετά από χρόνια στασιμότητας, σύμφωνα με την ετήσια Έκθεση (του 2017) της Γραμματείας της Ενεργειακής Κοινότητας (ΕΚ) για την εφαρμογή του κεκτημένου της ΕΚ από τις χώρες - μέλη. Έχουν, ωστόσο, σημειωθεί μεγάλες καθυστερήσεις τόσο ως προς την υιοθέτηση, όσο και ως προς την εφαρμογή της προβλεπόμενης από το συμβατικό πλαίσιο της ΕΚ νομοθεσίας.

Η ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση **ηλεκτρικής ενέργειας** ανήλθε, βάσει των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων, το 2016, σε 7.435 GWh, καταγράφοντας μείωση της τάξης του 4,2% (σε σχέση με το 2015). Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατέγραψε μικρή αύξηση ανερχόμενη στις 5.302 GWh (έναντι 5.251 GWh το 2015). Οι καθαρές εισαγωγές περιορίστηκαν στις 2.191 GWh (από 2.656 GWh το 2015), ενώ οι εξαγωγές ήταν μόλις 58 GWh (από 143 GWh το 2015). Το 53% της συνολικής κατανάλωσης αντιστοιχεί στη βιομηχανία, τις μεταφορές και τους εμπορικούς πελάτες και το 47% στα νοικοκυριά. Για σκοπούς σύγκρισης, σημειώνεται ότι ο μέσος όρος της ακαθάριστης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας των χωρών της ΕΚ (πλην Γεωργίας, Μολδαβίας και Ουκρανίας) ήταν, το 2016, 11.860 GWh και της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας 12.431 GWh.

Στον τομέα του **φυσικού αερίου**, η πΓΔΜ διαθέτει ένα σημείο εισόδου στο εθνικό σύστημα, ευρισκόμενο στα σύνορα της χώρας με τη Βουλγαρία, μέσω του οποίου εισάγεται φυσικό αέριο προερχόμενο από τη Ρωσία. Το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών διενεργείται από τη 'Makpetrol', βάσει μακροχρόνιας σύμβασης προμήθειας με την 'Gazprom', ενώ τρεις μεγάλοι καταναλωτές πραγματοποιούν δικές τους εισαγωγές φυσικού αερίου για την κάλυψη των ενεργειακών τους αναγκών.

Η Κυβέρνηση προωθεί, μέσω της κρατικής εταιρείας 'MER', την περαιτέρω ανάπτυξη του δικτύου διανομής, μέσω συμπράξεων δημοσίου - ιδιωτικού τομέα. Τα τελευταία δύο χρόνια έχει κατασκευαστεί δίκτυο συνολικής έκτασης 120 χλμ., ενώ για την επόμενη διετία σχεδιάζεται η κατασκευή επιπλέον 140 χλμ.. Τον Αύγουστο του 2016 ολοκληρώθηκε η κατασκευή του τμήματος Klečonce – Štip του δικτύου από τη ρωσική εταιρεία 'Sstroytransgaz PJSC', ενώ υπό κατασκευή είναι τα τμήματα Štip - Negotino, Negotino - Bitola και Skorje - Tetovo - Gostivar. Σημειώνεται, επίσης, η υπογραφή Μνημονίου Κατανόησης 'MER' - ΔΕΣΦΑ (στις 14 Οκτωβρίου 2016) για την κατασκευή δια-συνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου Ελλάδος – πΓΔΜ.

Οι εισαγωγές φυσικού αερίου στην πΓΔΜ ανήλθαν, το 2016, σε 0,2134 δισ. κ.μ., καταγράφοντας σημαντική αύξηση της τάξης του 57% σε σχέση με το 2015. Το φυσικό αέριο χρησιμοποιείται, κατά κύριο λόγο, από βιομηχανικούς καταναλωτές και εμπορικούς πελάτες (98,7% της συνολικής κατανάλωσης). Στα νοικοκυριά αντιστοιχεί πολύ μικρό μερίδιο της συνολικής κατανάλωσης (1,3%). Ο μέσος όρος των προμηθειών φυσικού αερίου των χωρών της ΕΚ (πλην Γεωργίας, Μολδαβίας και Ουκρανίας) ήταν, το 2016, 0,9 δισ. κ.μ..

Στον τομέα του **πετρελαίου** η πΓΔΜ έχει ενσωματώσει στο εθνικό δίκαιο, από το 2014, την Οδηγία της ΕΕ του 2009 για τα στρατηγικά αποθέματα, αλλά έχει αναβάλει την εφαρμογή της έως την 1^η Ιανουαρίου 2019. Οι εισαγωγές πετρελαιοειδών στην πΓΔΜ ανήλθαν, το 2016, σε 1.268kt, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 11,3% (σε σχέση με το 2015) και οι εξαγωγές (κατά κύριο λόγο προς το Κόσσοβο) σε 143,2 kt (αύξηση κατά 8,5% σε σχέση με το 2015). Η συνολική εγχώρια κατανάλωση πετρελαιοειδών άγγιξε, το 2016, το 1,1 mt. Ο μέσος όρος της κατανάλωσης πετρελαιοειδών των χωρών της ΕΚ (πλην Γεωργίας, Μολδαβίας και Ουκρανίας) ήταν, το 2016, 1,2 mt.

Η εικόνα που παρουσιάζει ο τομέας των **Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας** (ΑΠΕ) στην τελευταία Έκθεση της Γραμματείας της Ενεργειακής Κοινότητας (ΕΚ) (2017) δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά από αυτήν της Έκθεσης του 2016. Η πΓΔΜ δεν έχει σημειώσει πρόοδο ως προς την υιοθέτηση και εφαρμογή του κεκτημένου στον τομέα των ΑΠΕ. Μολονότι η χώρα έχει δεσμευθεί για συμμετοχή των ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας με ποσοστό 28%, έως το 2020, βάσει του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, η επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου τοποθετείται χρονικά το 2030 και ο στόχος για το 2020 περιορίζεται στο 24%.

Η συνολική εγκατεστημένη δυναμικότητα των μονάδων ΑΠΕ στην πΓΔΜ ανήλθε, το 2016, σε 763 MW (από 716 MW το 2015). Το συντριπτικά μεγαλύτερο μερίδιο καταλαμβάνουν οι υδροηλεκτρικές μονάδες (92%), ενώ έπονται η αιολική ενέργεια (4,8%), η ηλιακή ενέργεια (2,2%) και το βιοαέριο (1%). Ο μέσος όρος της συνολικής εγκατεστημένης δυναμικότητας ΑΠΕ των χωρών της ΕΚ (πλην Γεωργίας, Μολδαβίας και Ουκρανίας) ήταν, το 2016, 1.432 MW.

Το φθινόπωρο του 2014 ξεκίνησε η λειτουργία του αιολικού πάρκου Bogdanci, εγκατεστημένης ισχύος 36,8 MW. Το Bogdanci είναι το πρώτο αιολικό πάρκο στην πΓΔΜ. Την προμήθεια, εγκατάσταση και θέση σε λειτουργία των 16 ανεμογεννητριών SWT-2.3-93 υλοποίησαν οι εταιρίες Siemens Ελλάδος και Siemens Wind Power Δανίας, ενώ κοινοπραξία της Siemens Α.Ε. και της Τέρνα Ενεργειακή Α.Β.Ε.Τ.Ε. ανέλαβε το σκέλος της **ανάπτυξης των αναγκαίων υποδομών**. Η κατασκευή της μονάδας στοίχισε 55,5 εκατ. ευρώ.

Ως προς την **ενεργειακή αποδοτικότητα**, η Κυβέρνηση προετοιμάζει, σε συνεργασία με τη Γραμματεία της Ενεργειακής Κοινότητας (ΕΚ), νέα ειδική νομοθεσία, ενώ τον Ιούλιο του 2017 υιοθέτησε το 3^ο Σχέδιο Δράσης για την Ενεργειακή Απόδοση, το οποίο είναι σύμφωνο με το κεκτημένο της ΕΕ.

Όσον αφορά στο **περιβάλλον**, η πΓΔΜ βρίσκεται σε υψηλό επίπεδο μεταφοράς του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ενεργειακής Κοινότητας στην εθνική της νομοθεσία, αλλά υστερεί ως προς την εφαρμογή. Η χώρα υιοθέτησε το Εθνικό Σχέδιο για τη Μείωση των Εκπομπών Αερίων Ρύπων, ενώ εκκρεμεί η νομοθεσία για τον έλεγχο των βιομηχανικών εκπομπών ρύπων.

Στις **ενεργειακές υποδομές** η πΓΔΜ δεν έχει εναρμονίσει, ως όφειλε, τη νομοθεσία της με το κεκτημένο της ΕΚ. Ως εκ τούτου, παραμένουν σε εκκρεμότητα ο ορισμός αρμόδιας εθνικής Αρχής και η κατάρτιση και δημοσίευση από την εδώ Ρυθμιστική Επιτροπή Ενέργειας (ERC) της μεθοδολογίας και των κριτηρίων για την αξιολόγηση των επενδύσεων στην ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο.

Σημειώνεται ότι η πΓΔΜ συμμετέχει σε δύο Έργα Ενδιαφέροντος για την Ενεργειακή Κοινότητα (PECI), την ηλεκτρική διασύνδεση 400 Kv Μοναστηρίου – Ελμπασάν (Αλβανία) και την κατασκευή δια-συνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου Klečonce - Sopot – Vranje (Σερβία) και σε ένα Έργο Αμοιβαίου Ενδιαφέροντος (PMI), την κατασκευή του δια-συνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου Ελλάδας – πΓΔΜ, βάσει του προαναφερθέντος Μνημονίου Κατανόησης ‘MER’ – ΔΕΣΦΑ.

Σημαντική εξέλιξη για τον ενεργειακό τομέα της χώρας αποτέλεσε η υιοθέτηση του νέου ενεργειακού νόμου, τον Μάιο του 2018. Ο νέος ενεργειακός νόμος ενσωματώνει στην εθνική νομοθεσία την τρίτη δέσμη μέτρων της ΕΕ για την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας. Σύμφωνα με δηλώσεις του αρμόδιου για την οικονομία Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης της πΓΔΜ, κ. Κ. Angjushen η νέα νομοθεσία αναμένεται να έχει ευεργετικές συνέπειες για την οικονομία, το περιβάλλον και την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Επιπλέον, όπως ο ίδιος τόνισε, κατά την παρουσίαση του νομοσχεδίου στη Βουλή, με τη νέα νομοθεσία

παρέχεται το δικαίωμα στους πολίτες της πΓΔΜ να επιλέξουν ελεύθερα τον πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας που προτιμούν.

Από πλευράς του, ο Υπουργός Οικονομίας της πΓΔΜ, κ. K. Bekteshi, αρμόδιος για θέματα ενέργειας, ανέφερε ότι πρόκειται για νομοθεσία, η οποία (βάσει των υποχρεώσεων της χώρας στο πλαίσιο της Ενεργειακής Κοινότητας) θα έπρεπε να έχει υιοθετηθεί από το 2014, προσθέτοντας ότι τα σχόλια που έλαβε η Κυβέρνηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τον νέο ενεργειακό νόμο ήταν θετικά.

2.5 Υποδομές - Μεταφορές

Η Κυβέρνηση της πΓΔΜ έχει κατ' επανάληψη τονίσει τη σημασία που αποδίδει στην υλοποίηση έργων που αφορούν γενικά στις υποδομές και κυρίως, στις υποδομές μεταφορών της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό, η κύρια έμφαση έχει δοθεί στην ολοκλήρωση της κατασκευής ή στην ανακατασκευή των δύο μεγάλων οδικών αξόνων που διασχίζουν τη χώρα, των Διαδρόμων VIII και X, καθώς και των σιδηροδρομικών γραμμών κατά μήκος αυτών.

Η σημασία των **οδικών υποδομών** για την πΓΔΜ γίνεται αντιληπτή εάν ληφθεί υπ' όψιν ότι το 85% των επιβατών και το 91% των εξαγόμενων ή διεθνώς μεταφερομένων εμπορευμάτων μεταφέρονται οδικώς.

Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία της πΓΔΜ, το 2017, μετακινήθηκαν, μέσω του οδικού δικτύου της χώρας, 7.775.000 άτομα και αγαθά συνολικού βάρους 64.221.000 τόνων. Το οδικό δίκτυο της πΓΔΜ έχει συνολικό μήκος 14.426 χιλιόμετρα και περιλαμβάνει 899 χλμ. εθνικών οδών (εκ των οποίων 259 χλμ. αυτοκινητόδρομοι), 3.778 χλμ. περιφερειακών δρόμων και 9.749 χλμ. τοπικών οδών (στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας πΓΔΜ).

Όσον αφορά στην εξέλιξη των έργων οδικών υποδομών σημειώνονται τα ακόλουθα:

Το σημαντικότερο έργο στον τομέα των οδικών υποδομών, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για την Ελλάδα, ήταν η κατασκευή του νοτίου τμήματος του Διαδρόμου X, Demir Karija – Smoknica, την οποία ολοκλήρωσε η ελληνικών συμφερόντων εταιρεία «ΑΚΤΩΡ». Ο δρόμος παραδόθηκε στην κυκλοφορία στα τέλη Απριλίου 2018.

Για την αναβάθμιση της οδικής σύνδεσης πΓΔΜ - Κοσσόβου, ως προς το σκέλος Σκοπίων – Blace, σε πρώτη φάση, θα ανακατασκευασθεί ο υφιστάμενος δρόμος, έργο το οποίο αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί έως τα τέλη του 2018 και υπολογίζεται ότι θα κοστίσει 4 εκατ. ευρώ. Εν συνεχεία, θα κατασκευαστεί ο αυτοκινητόδρομος, για τον οποίον, σύμφωνα με τον Υπουργό Μεταφορών και Επικοινωνιών, κ. G. Sugareski έχουν ήδη διενεργηθεί οι μελέτες εφικτότητας και περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς και ορισμένες γεωτεχνικές έρευνες. Προκειμένου να επισπευσθεί η κατασκευή του αυτοκινητοδρόμου, αποφασίστηκε σε διυπουργική σύσκεψη η ολοκλήρωση των απαραίτητων ενεργειών για την αξιοποίηση της χρηματοδότησης ύψους 1,3 εκατ. ευρώ που εξασφαλίστηκε από το Επενδυτικό Πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων, για την κατάρτιση των μελετών σχεδιασμού του αυτοκινητοδρόμου. Επιπροσθέτως, για να διασφαλιστεί ο συντονισμός μεταξύ των συναρμοδίων για το έργο Υπηρεσιών, συμφωνήθηκε η σύσταση (α) διυπουργικής Επιτροπής, υπό τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης της πΓΔΜ, αρμόδιο για τις ευρωπαϊκές υποθέσεις, κ. B. Osmani, στην οποία θα συμμετέχουν ως μέλη ο αρμόδιος για την οικονομία Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης, κ. K. Angjushen, ο Υπουργός Οικονομικών, κ. D. Tenvovski, ο Υπουργός Μεταφορών και Μεταφορών, κ. G. Sugareski και οι Διευθυντές των κρατικών εταιρειών Εθνικών Οδών και συντήρησης Εθνικών Οδών και (β) διυπουργικής τεχνικής ομάδας εργασίας, η οποία θα επιληφθεί των τεχνικών παραμέτρων του έργου.

Όσον αφορά στις υπόλοιπες οδικές υποδομές, η ολοκλήρωση της κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου Σκόπια (Miladinovci) – Štip (47 χλμ.) μετετέθη χρονικά από τον Μάιο για τον Σεπτέμβριο του 2018, ενώ για τον αυτοκινητόδρομο Κίτσενο – Αχρίδα (57 χλμ.) η Κυβέρνηση της πΓΔΜ προσανατολίζεται στη λήψη δανείου, λόγω αύξησης του προϋπολογισμού του έργου (κατά 143 εκατ. ευρώ) από την κινεζική ‘Sinohydro Corporation LTD’. Η Κυβέρνηση της πΓΔΜ εξασφάλισε επίσης δάνειο ύψους 28 εκατ. ευρώ από την EBRD για τη χρηματοδότηση της κατασκευής νέου δρόμου ταχείας κυκλοφορίας (μήκους 23,5 χλμ.) μεταξύ των πόλεων Štip και Radoviš, έργο το οποίο αναμένεται να συμβάλει στην ασφαλέστερη και ταχύτερη μεταφορά επιβατών και εμπορευμάτων προς τα σύνορα με τη Βουλγαρία.

Σημειώνεται ότι στις 16 Μαρτίου 2017 το Οικονομικό Επιμελητήριο της πΓΔΜ διοργάνωσε στα Σκόπια, συζήτηση στρογγυλής τραπέζης υπό τον τίτλο «Ασφάλεια στην προμήθεια πετρελαιοειδών και άλλων προϊόντων – δυνατότητες και εναλλακτικές», στην οποία συμμετείχαν ως ομιλητές ο Πρόεδρος του εδώ Οικονομικού Επιμελητηρίου, ο Δ/νων Σύμβουλος της εταιρείας πετρελαιοειδών ‘ΟΚΤΑ’ (θυγατρικής των ΕΛ.ΠΕ.), ο Πρόεδρος της Ένωσης Ενεργειακών Εταιρειών και ο Πρόεδρος της εδώ Ένωσης Μεταφορέων (η οποία λειτουργεί υπό την αιγίδα του Οικονομικού Επιμελητηρίου). Από την διεξαχθείσα συζήτηση εξήχθησαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

(α) Ο λιμένας Θεσσαλονίκης και ο Διάδρομος Χ αποτελούν την πλέον συμφέρουσα και ασφαλή επιλογή για το εμπόριο και την οικονομία της πΓΔΜ. Γι’ αυτό το λόγο, έχει ιδιαίτερη σημασία για τη χώρα να διασφαλιστεί η συνεχής και απρόσκοπτη πρόσβαση στη Θεσσαλονίκη και να καταστεί πλήρως λειτουργικός ο Διάδρομος Χ.

(β) Η χορήγηση άδειας λειτουργίας στον αγωγό πετρελαιοειδών Θεσσαλονίκης – Σκοπίων για τη μεταφορά diesel δύναται να συμβάλει σημαντικά στην ενίσχυση της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού της πΓΔΜ, καθώς και στην αποσυμφόρηση της συνοριακής διόδου Ευζώνων – Bogorodica και του οδικού δικτύου, προς γενικότερο όφελος των εμπορικών ροών.

Όσον αφορά στις **σιδηροδρομικές υποδομές**, το σιδηροδρομικό δίκτυο της πΓΔΜ εκτείνεται σε περίπου 700 χιλιόμετρα και αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο τρόπο μεταφοράς. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της πΓΔΜ, το 2017, μετακινήθηκαν συνολικά, μέσω σιδηροδρόμων, 500.332 επιβάτες, εκ των οποίων μόλις 5.114 για διεθνείς μεταφορές. Όσον αφορά στις εμπορευματικές μεταφορές, ο όγκος των αγαθών που μεταφέρθηκε μέσω σιδηροδρόμων στην πΓΔΜ, ανέρχεται σε 1.557.796 τόνοι, εκ των οποίων το μεγαλύτερο μέρος (851.408 τόνοι) για διεθνείς μεταφορές.

Η πΓΔΜ υπέγραψε, την 1^η Αυγούστου του 2017, Μνημόνιο Κατανόησης με τη Βουλγαρία για τις σιδηροδρομικές μεταφορές, με το οποίο οι δύο πλευρές συμφώνησαν να ολοκληρώσουν την κατασκευή των σιδηροδρομικών υποδομών τους μέχρι τα μεταξύ τους σύνορα. Στην πλευρά της πΓΔΜ, ο σιδηρόδρομος που θα συνδέσει τις δυο γειτονικές χώρες θα είναι μήκους 89 χλμ..

Η ολοκλήρωση του τμήματος Kumanovo - Beljakovce (πρώτου τμήματος) της υπό κατασκευή σιδηροδρομικής σύνδεσης πΓΔΜ - Βουλγαρίας έλαβε αναβολή ενάμισι έτους, με τη νέα προθεσμία να τοποθετείται χρονικά στα τέλη του 2019. Σύμφωνα με τον Διευθυντή της δημόσιας εταιρείας σιδηροδρομικών υποδομών της πΓΔΜ, κ. I. Asani, η καθυστέρηση οφείλεται σε προβλήματα που σχετίζονται με τη διενέργεια των απαραίτητων απαλλοτριώσεων και με την εξασφάλιση των προβλεπόμενων αδειών. Το συνολικό μήκος του συγκεκριμένου τμήματος είναι 31 χλμ., εκ των οποίων μέχρι στιγμής έχουν ολοκληρωθεί μόνον οχτώ. Το προϋπολογιζόμενο κόστος του έργου ανέρχεται σε 45 εκατ. ευρώ. Ωστόσο, η αναβολή της προθεσμίας ολοκλήρωσής του ενδέχεται να οδηγήσει σε αύξηση του ποσού

αυτού. Όσον αφορά στο δεύτερο τμήμα της σιδηροδρομικής σύνδεσης πΓΔΜ - Βουλγαρίας, Beljakovce - Kriva Palanka, προσφάτως προκηρύχθηκε νέος διαγωνισμός, καθώς ο προηγούμενος κηρύχθηκε άκυρος. Το συνολικό μήκος του εν λόγω τμήματος είναι 34 χλμ. και οι εργασίες αναμένεται να ξεκινήσουν σε ένα χρόνο και να ολοκληρωθούν το 2021. Το κόστος κατασκευής του έργου, το οποίο υπολογίζεται σε 145 εκατ. ευρώ, αναμένεται να καλυφθεί από κονδύλια ΕΕ ύψους 68,6 εκατ. ευρώ και δάνειο από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD). Ο διαγωνισμός για το τρίτο και δυσκολότερο τμήμα του έργου, Kriva Palanka – Deve Bair (σύνορα με Βουλγαρία), σχεδιάζεται, σύμφωνα με πρόσφατες δηλώσεις του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών της πΓΔΜ, G. Sugareski, να προκηρυχθεί σύντομα. Το συνολικό μήκος του συγκεκριμένου τμήματος είναι μικρότερο από τα άλλα δύο (24 χλμ.), αλλά το εκτιμώμενο κόστος του ανέρχεται στα 350 - 400 εκατ. ευρώ, λόγω των τεχνικών δυσκολιών που προκύπτουν από τη μορφολογία του εδάφους. Η Κυβέρνηση της πΓΔΜ έχει εξασφαλίσει, μέχρι στιγμής, χρηματοδότηση ύψους 60 εκατ. ευρώ από κονδύλια IPA και σχεδιάζει να διεκδικήσει επιπλέον χρηματοδότηση, προκειμένου να καλύψει το υψηλό κόστος του έργου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα παρουσιάζει η σιδηροδρομική σύνδεση Μοναστηρίου – Φλώρινας. Η εν λόγω σιδηροδρομική γραμμή σχεδιάζεται να συνδέεται με το ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο στον σταθμό Νέου Καυκάσου και να καταλήγει στη Φλώρινα (διακλάδωση Χd του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ). Το έργο, συνολικού κόστους 22,5 εκατ. ευρώ, περιλαμβάνει εκτός από την ανακατασκευή της ίδιας της γραμμής μήκους 17 χλμ. και έργα ανακατασκευής μικρών γεφυρών και σημείων διασταύρωσης της γραμμής με το οδικό δίκτυο, νέας σήμανσης, καθώς και εισαγωγής νέων τηλεπικοινωνιακών συστημάτων. Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, το έργο αναμενόταν να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2016. Ωστόσο, η κοινοπραξία τριών βουλγαρικών και μίας εγχώριας εταιρείας (Vodstroy 98 AD, Trace Group Hold PLC, Ponsstroyengineering EAD και Fabrika Karpos AD Skorje) που ανέλαβε την υλοποίησή του, σημείωσε μικρή πρόοδο έως τον Ιούλιο 2016 (ολοκληρώνοντας μόνον το 25% των συνολικών εργασιών), παρά τις συμβατικές της υποχρεώσεις, με αποτέλεσμα η Κυβέρνηση της πΓΔΜ να προβεί σε καταγγελία της σύμβασης. Κατόπιν τούτου, υπεγράφη νέα σύμβαση με την αυστριακών συμφερόντων εταιρεία 'Strabag SE' για την ολοκλήρωση του έργου, ενώ σχετικό κονδύλι έχει συμπεριληφθεί στον κρατικό προϋπολογισμό του 2018. Το έργο αναμένεται να ολοκληρωθεί μέχρι τον Νοέμβριο του 2018.

Οι **αερομεταφορές** στην πΓΔΜ είναι κυρίως επιβατικές. Αεροπορικά μετακινούνται περίπου δύο εκατομμύρια επιβάτες σε ετήσια βάση.

Ειδικότερα, η επιβατική κίνηση στα αεροδρόμια Σκοπίων και Αχρίδας της πΓΔΜ κατέγραψε, το 2017, αύξηση της τάξης του 13% σε σχέση με πέρυσι (ανερχόμενη σε 2.027.344 επιβάτες), σύμφωνα με ανακοίνωση του διαχειριστή των αεροδρομίων της χώρας – της τουρκικών συμφερόντων 'TAV Airports Holding'.

Ανοδικά κινήθηκε και ο αριθμός των πτήσεων από και προς τα αεροδρόμια της πΓΔΜ, καθώς κατέγραψε αύξηση 7% σε σχέση με το 2016 (το 2017 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 18.130 πτήσεις).

Η ανοδική πορεία της επιβατικής κίνησης στα αεροδρόμια της χώρας, το 2017, οφείλεται στη σύνδεση του αεροδρομίου των Σκοπίων με πέντε νέους προορισμούς (Βουδαπέστη, Μάλτα, Ντόχα, Ρώμη και Vaxjö στη Σουηδία) και της Αχρίδας με την πόλη Κατοβίτσε, στην Πολωνία, μέσω εποχιακών πτήσεων. Οι κυριότεροι προορισμοί των πτήσεων από το αεροδρόμιο των Σκοπίων ήταν η Κωνσταντινούπολη, η Ζυρίχη, η Βιέννη, η Βασιλεία, το Μάλμε και το Λονδίνο.

Μακράν σημαντικότερος αερομεταφορέας ήταν η 'Wizz Air', με το μερίδιό της να ανέρχεται στο 59% της αγοράς.

Σημειώνεται ότι η συμφωνία επιδότησης της 'Wizz Air' με την Κυβέρνηση της πΓΔΜ έληξε τον Ιούνιο του 2018. Το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών της πΓΔΜ προέβη στη δημοσίευση πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την επιδότηση αεροπορικών εταιρειών χαμηλού κόστους που ενδιαφέρονται να συνδέσουν τα αεροδρόμια της χώρας με διεθνείς προορισμούς, αλλά ο μόνος αερομεταφορέας που εξεδήλωσε ενδιαφέρον ήταν η 'Wizz Air'. Ο διαγωνισμός κηρύχθηκε άκυρος για τυπικούς λόγους και τον Σεπτέμβριο του 2018 προκηρύχθηκε νέα πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

Ως προς την αεροπορική σύνδεση Σκοπίων - Αθήνας αναμένεται ότι η ελληνικών συμφερόντων αεροπορική εταιρεία AEGEAN θα ξεκινήσει απ' ευθείας πτήσεις, δυο φορές την εβδομάδα, αρχής γενομένης από την 1^η Νοεμβρίου 2018, μετά την πρόσφατη μετονομασία του αεροδρομίου των Σκοπίων από «Αεροδρόμιο Μέγας Αλέξανδρος» σε «Διεθνή Αερολιμένα Σκοπίων».

3 Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – πΓΔΜ

3.1 Διμερές εμπόριο

3.1.1 Εμπόριο αγαθών

Το 2017 ο όγκος του διμερούς εμπορίου κατέγραψε σημαντική αύξηση της τάξης του 21,1%, ανερχόμενος σε 726,1 εκατ. ευρώ (στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας πΓΔΜ). Μετά από μία τετραετία συνεχούς πτωτικής πορείας οι ελληνικές εξαγωγές σημείωσαν ανοδική τάση κατά 21,2% (αξία 546,1 εκατ. ευρώ), ενώ ανοδικά κινήθηκαν και οι εισαγωγές από την πΓΔΜ κατά 20,9% (αξία 180,0 εκατ. ευρώ). Το διμερές εμπορικό ισοζύγιο είναι σταθερά πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας. Το 2017, το πλεόνασμα ανήλθε σε 366,1 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 21,2%

Πίνακας 16: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας – πΓΔΜ

	2013	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	526,3	502,2	450,9	450,5	546,1
Εισαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	161,3	170,7	150,1	148,9	180
Εμπορικό ισοζύγιο (αξία σε εκατ. €)	365	331,5	300,8	301,6	366,1
Όγκος Εμπορίου (αξία σε εκατ. €)	687,6	672,9	601	599,4	726,1

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ

Όπως σημειώνεται και ανωτέρω, η Ελλάδα ήταν, το 2017, ο τρίτος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της πΓΔΜ μετά τη Γερμανία και τη Μεγάλη Βρετανία. Το μερίδιό της επί του συνόλου των εισαγωγών της πΓΔΜ ήταν 8% και επί των εξαγωγών 3,6%.

Τα κυριότερα προϊόντα που εξάγει η Ελλάδα στην πΓΔΜ είναι: πετρελαιοειδή, σίδηρος, χάλυβας και προϊόντα αυτών, κλωστοϋφαντουργικά, πλαστικές ύλες και τεχνουργήματα από αυτές και μηχανήματα.

Παρατίθενται, κατωτέρω, πίνακες με τις σημαντικότερες εξαγωγές της Ελλάδος στην πΓΔΜ ανά οχταψήφια και διψήφια κατηγορία προϊόντος:

Πίνακας 17: Ελληνικές εξαγωγές στην πΓΔΜ – κυριότερα προϊόντα

Κωδικός	8ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
		Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
2710194300	Πετρέλαιο εσωτερικής καύσης περιεκτικότητας κατά βάρος σε θείο που δεν υπερβαίνει το 0,001 %	167,70	37,3%	230,94	42,3%	37,7%
2710124500	Ελαφρά λάδια και παρασκευάσματα με αριθμό οκτανίων (RON) ίσο ή μεγαλύτερο του 95, αλλά μικρότερο του 98	29,09	6,5%	35,50	6,5%	22,0%
2710194700	Πετρέλαιο εσωτερικής καύσης περιεκτικότητας κατά βάρος σε θείο που υπερβαίνει το 0,002 % αλλά δεν υπερβαίνει το 0,1 %	20,05	4,5%	24,09	4,4%	20,1%
7206900000	Σίδηρος και όχι σε κράμα χάλυβες	18,46	4,1%	23,11	4,2%	25,2%
2710196400	Πετρέλαιο εξωτερικής καύσης περιεκτικότητας κατά βάρος σε θείο που υπερβαίνει το 0,1 % αλλά δεν υπερβαίνει το 1 %	17,98	4,0%	17,91	3,3%	-0,4%
2710192100	Βενζίνη για κινητήρες ειδικό καύσιμο αεριοθεωμένων	11,13	2,5%	15,64	2,9%	40,5%
7214200000	Ράβδοι από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, που φέρουν οδοντώματα, εξογκώματα, κοιλώματα	9,22	2,1%	12,31	2,3%	33,4%
7213914900	Χοντρόσυρμα (fil machine) από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες : Κυκλικής τομής με διάμετρο κατώτερη των 14 mm που περιέχει κατά βάρος περισσότερο από 0,06 % άνθρακα αλλά λιγότερο από 0,25	4,30	1,0%	10,12	1,9%	135,2%
6006220000	Άλλα πλεκτά υφάσματα βαμμένα	8,72	1,9%	8,27	1,5%	-5,1%
2716000000	Ηλεκτρική ενέργεια	1,37	0,3%	7,78	1,4%	469,1%
2710124900	Ελαφρά λάδια και παρασκευάσματα με αριθμό οκτανίων (RON) ίσο ή μεγαλύτερο του 98	5,64	1,3%	6,84	1,3%	21,4%
2005700000	Ελιές	6,25	1,4%	6,55	1,2%	4,8%
7308905100	Κατασκευές και μέρη κατασκευών Πλάκες-διαφράγματα πολλαπλά με δύο εξωτερικές πλευρές από λαμαρίνες με νευρώσεις και μια μονωτική ψυχή	5,94	1,3%	5,40	1,0%	-9,1%
2711139700	Βουτάνια που προορίζονται για άλλες χρήσεις	2,87	0,6%	4,48	0,8%	56,3%
6006420000	Άλλα πλεκτά υφάσματα από τεχνητές ίνες βαμμένα	3,73	0,8%	3,34	0,6%	-10,5%
	ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	137,27	30,5%	133,81	24,5%	-2,5%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΠΓΔΜ	449,73	100%	546,10	100%	21,4%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

Πίνακας 18: Ελληνικές εξαγωγές στην πΓΔΜ– μεγάλες κατηγορίες

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
		Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	262,93	58,5%	349,62	64,0%	33,0%
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	41,06	9,1%	52,84	9,7%	28,7%
60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	14,71	3,3%	13,76	2,5%	-6,5%
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	11,63	2,6%	10,87	2,0%	-6,5%
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	9,72	2,2%	9,41	1,7%	-3,2%
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	8,21	1,8%	8,28	1,5%	0,9%
	ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	101,46	22,6%	101,33	18,6%	-0,1%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΠΓΔΜ	449,73	100%	546,10	100%	21,4%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

Οι ελληνικές εισαγωγές από την πΓΔΜ αφορούν, κυρίως, σε σίδηρο και χάλυβα και προϊόντα αυτών, καπνά και ενδύματα. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών ενδυμάτων αφορά σε προϊόντα παθητικής τελειοποίησης κλωστοϋφαντουργικών επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων στην πΓΔΜ, τα οποία εξάγονται στην Ελλάδα για να τελειοποιηθούν και να επανεξαχθούν, εν συνεχεία, στις αγορές του εξωτερικού.

Παρατίθεται, κατωτέρω, πίνακας με τις εισαγωγές της Ελλάδος από την πΓΔΜ ανά διψήφια και οχταψήφια κατηγορία προϊόντος :

Πίνακας 19: Ελληνικές εισαγωγές από την πΓΔΜ – μεγάλες κατηγορίες

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
		Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	35,18	23,6%	49,95	27,7%	42,0%
24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	25,32	17,0%	34,00	18,9%	34,3%
61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	32,43	21,8%	31,99	17,8%	-1,3%
25	ΑΛΑΤΙ, ΘΕΙΟ, ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	9,23	6,2%	14,21	7,9%	53,9%

73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	9,70	6,5%	9,39	5,2%	-3,2%
85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	3,35	2,2%	3,31	1,8%	-1,0%
60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	3,01	2,0%	2,96	1,6%	-1,7%
	ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	30,73	20,6%	34,24	19,0%	11,4%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΑΠΟ ΠΓΔΜ	148,95	100%	180,05	100%	20,9%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

Πίνακας 20: Ελληνικές εισαγωγές από την πΓΔΜ – κυριότερα προϊόντα

Κωδικός	8ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
		Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
2401106010	Καπνά ακατέργαστα ή που δεν έχουν βιομηχανοποιηθεί. Καπνά sun cured ανατολικού τύπου	21,62	14,5%	29,82	16,6%	38,0%
2515120000	Μάρμαρα, τραβερτίνες, βελγικοί ασβεστόλιθοι και άλλοι ασβεστόλιθοι για πελέκημα ή χτίσιμο, Απλά κομμένα, με πριόνι ή άλλο τρόπο, σε όγκους ή πλάκες σχήματος τετραγώνου ή ορθογωνίου	8,79	5,9%	13,54	7,5%	54,1%
7210490000	Πλατέα προϊόντα έλασης, από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600 mm ή περισσότερο, άλλα	9,26	6,2%	12,68	7,0%	36,9%
7210708000	Πλατέα προϊόντα έλασης, από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600 mm ή περισσότερο, χρωματισμένα, βερνικωμένα ή επενδυμένα με πλαστικές ύλες	6,55	4,4%	8,62	4,8%	31,6%
6106200000	Φορέματα-πουκάμισα (σεμιζιέ), μπλούζες, μπλούζες-πουκάμισα και πουκαμισάκια, από πλεκτό, για γυναίκες Από συνθετικές ή τεχνητές ίνες	9,59	6,4%	8,53	4,7%	-11,1%
6106100000	Φορέματα-πουκάμισα (σεμιζιέ), μπλούζες,μπλούζες-πουκάμισα και πουκαμισάκια, από πλεκτό, για γυναίκες Από βαμβάκι	8,73	5,9%	6,58	3,7%	-24,6%
7204419900	Απορρίμματα και θραύσματα χυτοσιδήρου, σιδήρου ή χάλυβα Αποτορνεύματα, βοστρυχωτά αποκόμματα, αποκόμματα	4,33	2,9%	5,31	2,9%	22,5%
6109100000	Τι-σερτ και φανελάκια, από πλεκτό	2,54	1,7%	4,57	2,5%	79,8%
7208512000	Πλατέα προϊόντα έλασης, από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600 mm ή περισσότερο, που έχουν ελαθεί σε θερμή	2,73	1,8%	4,45	2,5%	63,0%

	κατάσταση, μη επιστρωμένα με άλλο μέταλλο ούτε επενδυμένα με πάχος που υπερβαίνει τα 15 mm					
7214911000	Ράβδοι από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες που έχουν σφυρηλατηθεί, ελαθεί ή διελαθεί που περιέχουν κατά βάρος λιγότερο από 0,25% άνθρακα	0,00	0,0%	3,83	2,1%	
7216210000	Είδη με καθορισμένη μορφή από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες σε σχήμα L	0,00	0,0%	3,43	1,9%	
7306619900	Άλλοι σωλήνες κάθε είδους και είδη με καθορισμένη μορφή κοίλα (π.χ. συγκολλημένα, βιδωμένα, θηλυκωμένα Τετράγωνης ή ορθογώνιας τομής Με πάχος τοιχώματος που υπερβαίνει τα 2 mm	3,20	2,1%	3,07	1,7%	-4,1%
8516108000	Θερμαντήρες νερού και συσκευές, που βυθίζονται στο νερό για τη θέρμανσή του, ηλεκτρικά Άλλοι	3,08	2,1%	2,85	1,6%	-7,6%
6109902000	Τι-σερτ και φανελάκια, Από μαλλί ή τρίχες εκλεκτής ποιότητας ή συνθετικές ή τεχνητές ίνες	2,91	2,0%	2,41	1,3%	-17,3%
2716000000	Ηλεκτρική ενέργεια	2,36	1,6%	2,39	1,3%	1,0%
2401106090	Καπνά sun cured ανατολικού τύπου	3,36	2,3%	2,37	1,3%	-29,4%
6006210000	Άλλα πλεκτά υφάσματα Αλεύκαστα ή λευκασμένα	2,41	1,6%	2,28	1,3%	-5,4%
7214995000	Ράβδοι από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες,	1,17	0,8%	2,22	1,2%	90,5%
0204100000	Ολόκληρα σφάγια και μισά σφάγια αρνιού, νωπά ή διατηρημένα με απλή ψύξη	2,54	1,7%	2,18	1,2%	-14,3%
2005700000	Ελιές	1,70	1,1%	2,00	1,1%	17,5%
4303900000	Ενδύματα, εξαρτήματα της ένδυσης και άλλα είδη από γουνοδέρματα	1,37	0,9%	1,97	1,1%	43,7%
7306307790	Σωλήνες κάθε είδους για την κάλυψη των τοιχωμάτων φρεάτων ή για άντληση – Άλλοι με εξωτερικοί διάμετρο που δεν υπερβαίνει τα 168,3 mm	1,20	0,8%	1,83	1,0%	52,8%
7209169000	Πλατέα προϊόντα έλασης από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600mm ή περισσότερο που έχουν ελαθεί σε ψυχρή κατάσταση – με πάχος που υπερβαίνει το 1mm, αλλά είναι κατώτερο των 3mm.	0,71	0,5%	1,79	1,0%	153,1%
7314410000	Μεταλλικά υφάσματα, πλέγματα και διχτυωτά, από σιδερένια ή χαλύβδινα σύρματα. Φύλλα και ταινίες αναπτυγμένα (τεντωμένα σε μορφή πλέγματος), από σίδηρο ή χάλυβα επιψευδαργυρωμένα	1,94	1,3%	1,75	1,0%	-9,7%
	ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	46,85	31,5%	49,58	27,5%	5,8%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΑΠΟ ΠΓΔΜ	148,95	100%	180,05	100%	20,9%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία ΠΓΔΜ

3.2 Τουρισμός

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της πΓΔΜ, ο αριθμός των διελεύσεων κατοίκων πΓΔΜ από τα σύνορα με την Ελλάδα ανήλθε, το 2017, σε 1.072.882, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 10,1% σε σχέση με το 2016 (974.561). Βάσει των διαθέσιμων στοιχείων της ελληνικής στατιστικής Αρχής, στην πΓΔΜ αναλογούσε το 7,7% επί του συνόλου των αφίξεων στην Ελλάδα, το πρώτο εξάμηνο 2016, από 10,5%, το πρώτο εξάμηνο 2015.

Πίνακας 21: Τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα από την πΓΔΜ

	2013	2014	2015	2016	2017
Αφίξεις από την πΓΔΜ στην Ελλάδα	860.691	924.160	922.712	974.561	1.072.882
Μεταβολή (%)	-4,2	7,4	-0,2	5,6	10,1

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία πΓΔΜ

Οι πολίτες της πΓΔΜ επισκέπτονται τη χώρα μας τόσο τα σαββατοκύριακα ή τα εορταστικά τριήμερα, όσο και το καλοκαίρι, για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ο κύριος προορισμός τους είναι οι ακτές της Βορείου Ελλάδος (Χαλκιδική και Πιερία). Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια επιλέγουν ολοένα και περισσότερο και άλλες περιοχές της Ελλάδος, συμπεριλαμβανομένων και νησιών.

Σημαντικά, κυρίως για την αγορά της Θεσσαλονίκης, είναι τα μονοήμερα ή ολιγοήμερα ταξίδια των κατοίκων της πΓΔΜ για ψώνια. Οι αγορές αυτές αποτελούν έμμεσες εξαγωγές για τη χώρα μας και ασφαλώς συντελούν στην τόνωση της εγχώριας οικονομίας.

3.3 Άμεσες επενδύσεις

3.3.1 Επενδύσεις της Ελλάδας στην πΓΔΜ

Η Ελλάδα διατήρησε την 3^η θέση, μεταξύ των χωρών προέλευσης Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) στην πΓΔΜ σε επίπεδο αποθεμάτων, το 2017 (διαθέσιμα στοιχεία Κεντρικής Τράπεζας πΓΔΜ). Το ύψος του επενδεδυμένου ελληνικού κεφαλαίου ανήλθε σε 473,9 εκατ. ευρώ, αντιστοιχώντας στο 10,1% του συνόλου των ΑΞΕ στη χώρα (από 463,4 εκατ. ευρώ και 10% επί του συνόλου). Όσον αφορά στις ροές ΑΞΕ στην πΓΔΜ, το 2017, οι ελληνικές ΑΞΕ ανήλθαν στα 5,5 εκατ. ευρώ, από -15,7 εκατ. ευρώ το 2016.

Πίνακας 22: Επενδύσεις της Ελλάδας στην πΓΔΜ

Εκατ. €	2013	2014	2015	2016	2017
Ροές	-0,9	-3,3	43,8	-15,7	5,5
Απόθεμα	433,5	429,2	477,3	463,4	473,9

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, οι δραστηριοποιούμενες στην πΓΔΜ επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων υπολογίζονται σε 330. Οι κύριοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας, στους οποίους συγκεντρώνονται οι ελληνικές ΑΞΕ, είναι οι τράπεζες (έχει απομείνει μόνον η Stopanska Banka του Ομίλου ΕΤΕ, καθώς η Alpha Bank εξαγοράσθηκε το 2016), οι συμβουλευτικές εταιρείες, τα πετρελαιοειδή, η ηλεκτρική ενέργεια, η μεταποίηση και ιδιαίτερα, η κλωστοϋφαντουργία (αν και σημειώνεται μεγάλη μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων του κλάδου - ενδεικτικά από τις δεκαπέντε ελληνικών συμφερόντων εταιρείες που

δραστηριοποιούνταν στην κλωστοϋφαντουργία στην περιοχή του Μοναστηρίου έχουν πλέον απομείνει τρεις), η εξόρυξη και τα λατομεία, το εμπόριο τροφίμων/ποτών και η αγροτική παραγωγή. Σημειώνεται, επίσης, ότι στα τέλη του 2016 ανακοινώθηκε το κλείσιμο του εργοστασίου μίας από τις 200 μεγαλύτερες εταιρείες της πΓΔΜ, της 'Stumica Tabak', συμφερόντων Μιχαηλίδη. Στον τομέα του καπνού δραστηριοποιούνται πλέον από ελληνικής πλευράς οι εταιρείες ΣΕΚΕ και Μισσιριάν.

Οι νέες ελληνικές επενδύσεις στην πΓΔΜ είναι πλέον μικρού μεγέθους, καθώς η διαδικασία αποκρατικοποιήσεων - ιδιωτικοποιήσεων μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων στη χώρα έχει σχεδόν ολοκληρωθεί (πλην ελάχιστων εξαιρέσεων) και ως εκ τούτου, δεν παρουσιάζονται πια σχετικές ευκαιρίες.

Οι πιο πρόσφατες μεγάλες επενδύσεις ελληνικών εταιρειών στην πΓΔΜ είναι η εξαγορά της **Mermeren Kombinat** (εξόρυξη και επεξεργασία λευκού μαρμάρου από το λατομείο Sivec) από την **Παυλίδης Μάρμαρα – Γρανίτες**, τον Ιούνιο του 2017, έναντι τιμήματος 73 εκατ. ευρώ, η εξαγορά του Ομίλου **EDS** (ιδιοκτησίας του αρμόδιου για την οικονομία Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης της πΓΔΜ, κ. Κοσο Angjushen) - δραστηριοποιούμενου στον τομέα της εμπορίας και προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας – από τη **ΔΕΗ**, τον Απρίλιο του 2017, έναντι 4,8 εκατ. ευρώ και η επένδυση ύψους 1,5 εκατ. ευρώ της εταιρείας **Βερόπουλος** στη δημιουργία νέας υπεραγοράς **VERO** (η οποία περιλαμβάνει και κατάστημα παιχνιδιών JUMBO), στο Τέτοβο.

Σημαντική είναι η παρουσία μεγάλων ελληνικών κατασκευαστικών επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν αναλάβει έργα κατασκευής υποδομών, κατόπιν διεθνών διαγωνισμών στους οποίους αναδείχθηκαν νικητές (π.χ. ΑΚΤΩΡ σε Διάδρομο Χ, INTRACAT σε κατασκευή νοσοκομείου Štip).

Ορισμένες από τις σημαντικότερες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στην πΓΔΜ, είναι οι ακόλουθες:

- OKTA AD
- STOPANSKA BANKA
- CEMENTARNICA USJE (TITAN)
- VEROPOULOS DOOEL
- PIVARA SKOPJE AD
- DOJRAN STIL DOO
- ZITO LUKS AD
- MERMEREN KOMBINAT AD
- EDS (ΔΕΗ)
- ΣΕΚΕ

3.3.2 Επενδύσεις της πΓΔΜ στην Ελλάδα

Η πΓΔΜ είναι κατ' εξοχήν χώρα υποδοχής ΑΞΕ, καθώς η εξαγωγή κεφαλαίων με σκοπό τις επενδύσεις σε τρίτες χώρες είναι πολύ περιορισμένη.

Οι μέχρι στιγμής επενδύσεις επιχειρηματιών της πΓΔΜ στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά περιορισμένες, όπως προκύπτει και από τον σχετικό πίνακα κατωτέρω, ενώ τα δυο τελευταία έτη σημειώνεται αποεπένδυση.

Για πολλά χρόνια λειτουργεί στον λιμένα της Θεσσαλονίκης γραφείο της μεγαλύτερης εταιρείας εκτελωνισμού και μεταφορών της πΔΓΜ (Fersped), η οποία αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους πελάτες του λιμένα. Αρκετοί επιχειρηματίες της πΓΔΜ προσανατολίζονται επίσης, τελευταία, στην αγορά εξοχικών κατοικιών, κυρίως, στη Θεσσαλονίκη και στη Χαλκιδική.

Η 'Makpetrol', μεγαλύτερη εταιρεία της χώρας στη διανομή πετρελαίου, προέβη το 2011 στην ίδρυση θυγατρικής εταιρείας, με κεφάλαιο ύψους 350.000 ευρώ και μοναδικό μέτοχο την ίδια την μητρική εταιρεία, με την επωνυμία Petrolmak και έδρα της τη Θεσσαλονίκη (Σίνδος). Κύριο αντικείμενο της δραστηριότητάς της είναι η εισαγωγή και εμπορία των λιπαντικών Repsol.

Πίνακας 23: Επενδύσεις της πΓΔΜ στην Ελλάδα

Εκατ. €	2013	2014	2015	2016	2017
Ροές	0,2	-0,04	-0,1	-0,9	-0,01
Απόθεμα	4,9	4,9	4,7	-0,3	-0,3

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα πΓΔΜ

3.4 Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – πΓΔΜ

Το διμερές οικονομικό και εμπορικό θεσμικό πλαίσιο μεταξύ Ελλάδος και πΓΔΜ είναι ελλειμματικό, εξ αιτίας του ονοματολογικού ζητήματος και διέπεται μόνο από την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995. Ωστόσο, το ενδεχόμενο μελλοντικής διεύρυνσής του, εφ' όσον εφαρμοστεί και η Συμφωνία των Πρεσπών, δημιουργεί προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης.

3.5 Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας 2017

Διοργάνωση εκδήλωσης προς τιμήν των τοπικών συνεργατών των ελληνικών επιχειρήσεων στην πΓΔΜ

Στις 28 Σεπτεμβρίου 2017, διοργανώθηκε η καθιερωμένη ετήσια εκδήλωση κοινωνικού χαρακτήρα προς τιμήν των τοπικών συνεργατών των ελληνικών επιχειρήσεων στην πΓΔΜ.

Στην εκδήλωση συμμετείχαν περί τα 250 άτομα, μεταξύ των οποίων ο αρμόδιος για ευρωπαϊκές υποθέσεις Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης, B. Osmani, υψηλόβαθμα στελέχη ισχυρών επιχειρηματικών ομίλων, προσωπικότητες της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας, δημοσιογράφοι, στελέχη των εδώ Υπουργείων Εξωτερικών, Οικονομικών και Περιβάλλοντος, καθώς και μέλη του διπλωματικού σώματος. Σύντομο χαιρετισμό απηύθυνε ο Επικεφαλής του Γραφείου Συνδέσμου της Ελλάδος στην πΓΔΜ, Πρέσβης Δ. Γιαννακάκης, ο οποίος αναφέρθηκε στους στενούς δεσμούς μεταξύ των επιχειρηματικών κοινοτήτων των δύο χωρών.

Διοργάνωση Greek Wine Festival

Με πρωτοβουλία του Γραφείου ΟΕΥ και στο πλαίσιο των δράσεων υποστήριξης της εξωστρέφειας ελληνικών επιχειρήσεων, υπό τον τίτλο "WINDOW TO GREECE", στις 14 Δεκεμβρίου 2017, διοργανώθηκε σε πολυτελές ξενοδοχείο των Σκοπίων φεστιβάλ ελληνικού οίνου, με σκοπό την παρουσίαση του συγκεκριμένου προϊόντος στο εδώ καταναλωτικό κοινό, στους επαγγελματίες του οίνου, καθώς και στους εκπροσώπους του κλάδου HoReCa.

Τα ελληνικά οινοποιεία που συμμετείχαν στην εκδήλωση με περισσότερες από 55 ετικέτες οίνων (συμπεριλαμβανομένων και ορισμένων αποσταγμάτων), ήταν τα ακόλουθα: Κατώγι Αβέρωφ, Κεχρής, Μπουτάρης, (ΚΥΡ-ΓΙΑΝΝΗΣ), Πόρτο Καρράς, Κτήμα Πιερία Ερατεινή, Blink Wines, Τσάνταλης, Γεροβασιλείου και Μελισσινός. Παράλληλα με την εκδήλωση γευσιγνωσίας, παρουσιάσθηκαν ελληνικά προϊόντα τροφίμων (ελληνικά τυριά), καθώς και προϊόντα κρέατος (κοτόπουλου), τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ως πρώτη υλη για τη δημιουργία ελληνικών εδεσμάτων που προσφέρθηκαν στους επισκέπτες. Επιπλέον, σε θόνες

που είχαν τοποθετηθεί στο χώρο της εκδήλωσης προβαλλόταν ειδικά επεξεργασμένο από το Γραφείο ΟΕΥ οπτικό προωθητικό υλικό (φωτογραφίες και βίντεο), το οποίο είχε επιλεγεί σε συνεργασία με τα συμμετέχοντα οινοποιία, καθώς και υλικό προβολής της Ελλάδας ως τουριστικός γαστρονομικός προορισμός.

Η συμμετοχή στην εκδήλωση, η οποία τελούσε υπό την αιγίδα του Επικεφαλής του Γραφείου Συνδέσμου, Πρέσβη Δ. Γιαννακάκη, ξεπέρασε τα 300 άτομα. Την εκδήλωση τίμησαν, μεταξύ άλλων, με την παρουσία τους ο Υφυπουργός Περιβάλλοντος κ. Jani Makraduli, οι Πρέσβεις των ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Ιαπωνίας, της Βουλγαρίας, της Ελβετίας, της Σουηδίας, της Σερβίας και της εδώ Αντιπροσωπείας του ΟΑΣΕ. Επίσης, συμμετείχε στοχευμένο καταναλωτικό κοινό και επαγγελματίες του οίνου - εκπρόσωποι τοπικών εταιρειών εισαγωγής, διανομής και εμπορίας οίνων και αλκοολούχων ποτών και του κλάδου HoReCa - δημοσιογράφοι, στελέχη της δημόσιας διοίκησης και των παραγωγικών Υπουργείων, καθώς και εκπρόσωποι της επιχειρηματικής και διπλωματικής κοινότητας της χώρας. Τόσο κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης, όσο και στο περιθώριο αυτής, οι εκπρόσωποι των οινοποιιών είχαν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν επιχειρηματικές επαφές.

Επιχειρηματικό forum Συνδέσμου Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος – Ένωσης Εμπορικών Επιμελητηρίων πΓΔΜ υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Columbia

Στις 29-30 Σεπτεμβρίου 2017 πραγματοποιήθηκε στα Σκόπια επιχειρηματικό forum, στο οποίο συμμετείχαν ο Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (ΣΕΒΕ) και η εδώ Ένωση Εμπορικών Επιμελητηρίων ('MCC'). Η διοργάνωση, η οποία τελούσε υπό την αιγίδα του Ινστιτούτου για τη μελέτη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Πανεπιστημίου Columbia (Πρόγραμμα για την Οικοδόμηση της Ειρήνης και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα), έτυχε ευρείας δημοσιογραφικής κάλυψης από τα εγχώρια ΜΜΕ, ενώ στην ελληνική αποστολή συμμετείχαν και δημοσιογράφοι από το Αθηναϊκό - Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων και την ΕΡΤ 3. Στις 29 Σεπτεμβρίου 2017 η Ένωση Εμπορικών Επιμελητηρίων πΓΔΜ παρέθεσε δείπνο προς τιμήν της ελληνικής αποστολής, στο οποίο απηύθυναν σύντομους χαιρετισμούς ο Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου, αρμόδιος για τη ρύθμιση και τη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος της πΓΔΜ, κ. Z. Saruiri, ο επικεφαλής του Γραφείου Συνδέσμου, Πρέσβης κ. Δ. Γιαννακάκης και ο εδώ Πρέσβης των ΗΠΑ, κ. J. Baily.

Το forum επικεντρώθηκε σε τρεις τομείς: (α) γεωργία και αγροτικά προϊόντα, (β) παραγωγή και εμπόριο οίνου και (γ) κατασκευές. Από ελληνικής πλευράς, συμμετείχαν συνολικά δεκατέσσερις (14) επιχειρήσεις (μεταξύ των οποίων οι ΣΙΔΕΝΟΡ, ΓΑΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ και ΖΙΤΑ), ενώ από την πΓΔΜ προσήλθαν στις επιχειρηματικές συναντήσεις έντεκα (11) εταιρείες. Το Γραφείο ΟΕΥ παρακολούθησε το forum και συμμετείχε ενεργά στο σκέλος των επιχειρηματικών συναντήσεων (B2B), πραγματοποιώντας κατ' ιδίαν συναντήσεις με τους Έλληνες επιχειρηματίες που συμμετείχαν στο forum, παρέχοντας ενημέρωση για εγχώριες εταιρείες στους τομείς ενδιαφέροντος των ελληνικών επιχειρήσεων και γενικότερη ενημέρωση για το επιχειρείν και την οικονομική κατάσταση στη χώρα.

Συμμετοχή σε συναντήσεις στο πλαίσιο παρακολούθησης του Προγράμματος «Δημιουργία Σταθμού Διαχείρισης Αποβλήτων Υδάτων στην Γευγελή»

- 11^η συνάντηση Κατευθυντήριας Επιτροπής του έργου «Σταθμός Διαχείρισης Αποβλήτων Υδάτων στην Γευγελή», η οποία έλαβε χώρα στη Γευγελή, στις 23 Νοεμβρίου 2017.
- Ad hoc συνάντηση σε εργοτάξιο έργου «Σταθμός διαχείρισης αποβλήτων υδάτων στη Γευγελή», στη Γευγελή, στις 5 Οκτωβρίου 2017.
- 10^η συνάντηση Κατευθυντήριας Επιτροπής του έργου «Σταθμός Διαχείρισης Αποβλήτων Υδάτων στην Γευγελή», η οποία έλαβε χώρα στη Γευγελή, στις 10 Μαΐου 2017.

- Συναντήσεις με εκπροσώπους της ελβετικής Γενικής Γραμματείας Οικονομικών Υποθέσεων SECO σε τακτά διαστήματα.

Καταληκτική εκδήλωση πρώτου προγράμματος Twinning light Ελλάδος – πΓΔΜ υπό τον τίτλο ‘Further harmonization of the tax legislation with EU acquis’

Στις 30 Μαΐου 2017 πραγματοποιήθηκε στα Γραφεία της εδώ Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης η καταληκτική εκδήλωση για το πρόγραμμα Twinning light ‘Further harmonization of the tax legislation with EU acquis’, στην υλοποίηση του οποίου συμμετείχαν, από ελληνικής πλευράς, η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) σε συνεργασία με το Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου (ΚΔΕΟΔ) και από πλευράς πΓΔΜ, το Υπουργείο Οικονομικών.

Την εκδήλωση χαιρέτισαν ο πρώην Υπουργός Οικονομικών της πΓΔΜ, κ. K. Minoski, ο Επικεφαλής του Γραφείου Συνδέσμου, Πρέσβης κ. Δ. Γιαννακάκης και ο Προϊστάμενος του Τμήματος Οικονομικών Υποθέσεων και Διασυνοριακής Συνεργασίας της εδώ Αντιπροσωπείας της ΕΕ, κ. J. Levíček. Την εκδήλωση κάλυψε δημοσιογραφικά το εδώ ειδησεογραφικό πρακτορείο ‘MIA’.

Το Γραφείο ΟΕΥ συνεργάστηκε, από την αρχή του έργου, με τους συντελεστές του σε Ελλάδα (ΑΑΔΕ και ΚΔΕΟΔ) και πΓΔΜ (Υπουργείο Οικονομικών), συμμετέχοντας σε συναντήσεις, επικοινωνώντας σε τακτά χρονικά διαστήματα μαζί τους για να παρακολουθήσει την πορεία του και συμβάλλοντας στην προετοιμασία της καταληκτικής συνάντησης.

Επιχειρησιακό πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδος - πΓΔΜ

3^η σύνοδος Επιτροπής Παρακολούθησης Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ελλάδος – πΓΔΜ 2014-2020»

Στις 31 Μαρτίου 2017, πραγματοποιήθηκε στη Στρωμνίτσα η 3^η σύνοδος της Επιτροπής Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ελλάδος – πΓΔΜ 2014-2020», στην οποία το Γραφείο ΟΕΥ συμμετέχει ως παρατηρητής. Στο πλαίσιο της εν λόγω συνάντησης εγκρίθηκαν 40 προτάσεις έργων, συνολικού προϋπολογισμού, βάσει των αρχικών προτάσεων, 44,18 εκατ. ευρώ.

Σημειώνεται ότι το Γραφείο ΟΕΥ συμμετείχε ενεργά στον εκ των προτέρων έλεγχο του καταλόγου των προτάσεων έργων, υποβάλλοντας συγκεκριμένα σχόλια και συνεργαζόμενο με την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία».

Συμβολή του Γραφείου ΟΕΥ στην υλοποίηση Διεθνών Εκθέσεων και εκθεσιακών εκδηλώσεων και συμμετοχή σε εκθέσεις

- Συνεργασία με Enterprise Greece για συμμετοχή εδώ φορέων και εταιρειών στο ‘Partenariat εκκλησιαστικών ειδών και θρησκευτικού τουρισμού’ (Καλαμπάκα, 10-11 Ιουνίου 2017) και για πραγματοποίηση επιχειρηματικών συναντήσεων. Από την πΓΔΜ συμμετείχαν δύο εταιρείες και εκπρόσωποι της εδώ εκκλησίας.
- Συνεργασία με Helexro για ενημέρωση εδώ Επιμελητηρίων και Επιχειρήσεων σχετικά με τη διοργάνωση κλαδικών εκθέσεων.
- Συνεργασία με Σύνδεσμο Γουνοποιών Καστοριάς για ενημέρωση εδώ Επιμελητηρίων σχετικά με Διεθνή Έκθεση Γούνας Καστοριάς.

- Συμμετοχή σε εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στην πΓΔΜ το 2017 (43^η Διεθνής Έκθεση ΤΕΗΝΟΜΑ, 25-29.10.2017/ VINODONIA 2017 – 2^ο Διεθνές Σαλόνι Οίνου, 1-2.12.2017/ MEBEL, 21-26.03.2017).

Συμμετοχή σε συναντήσεις διεθνών Οργανισμών, ημερίδες, συνέδρια και εκδηλώσεις:

- 14^η συνάντηση Υποεπιτροπής ΕΕ – πΓΔΜ για το Εμπόριο, τη Βιομηχανία, τα Τελωνεία και τη Φορολογία (Σκόπια, 17 Οκτωβρίου 2017).
- Ενημερωτική συνάντηση σχετικά με ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης IPA 2017 για πΓΔΜ, διοργανωθείσα από εδώ Αντιπροσωπείας ΕΕ (Σκόπια, 21 Σεπτεμβρίου 2017).
- Συναντήσεις εμπορικών και οικονομικών συμβούλων κρατών μελών της ΕΕ διαπιστευμένων στην πΓΔΜ.
- Ad hoc συναντήσεις εμπορικών και οικονομικών συμβούλων κρατών μελών της ΕΕ διαπιστευμένων στην πΓΔΜ με αντικείμενο την κατάρτιση Σχεδίου Δράσης για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Διπλωματία στην πΓΔΜ.
- Συνάντηση Εθνικής Επιτροπής Επενδύσεων πΓΔΜ (Σκόπια, 23 Νοεμβρίου 2017).
- Ενημερωτικές συναντήσεις της Κεντρικής Τράπεζας της πΓΔΜ για την παρουσίαση των εαρινών και φθινοπωρινών μακροοικονομικών προβλέψεων (Σκόπια, 26 Μαΐου & 3 Νοεμβρίου 2017).
- Παρουσίαση μελέτης για την οικονομία και το εμπόριο της πΓΔΜ από το εδώ Οικονομικό Επιμελητήριο παρουσία του Πρωθυπουργού και του αρμόδιου για την οικονομία Αντιπροέδρου της κυβέρνησης της πΓΔΜ (Σκόπια, 13 Σεπτεμβρίου 2017).
- Συζήτηση στρογγυλής τραπέζης διοργανωθείσα από το Οικονομικό Επιμελητήριο της πΓΔΜ υπό τον τίτλο «Ασφάλεια στην προμήθεια πετρελαιοειδών και άλλων προϊόντων – δυνατότητες και εναλλακτικές» (Σκόπια, 16 Μαρτίου 2017) – Στο πλαίσιο της συνάντησης το Γραφείο ΟΕΥ συμμετείχε ενεργά στη συζήτηση για θέματα που αφορούν στο Διάδρομο Χ και στον λιμένα Θεσσαλονίκης.
- Παρουσίαση σε εκπροσώπους εδώ διπλωματικών Αρχών και Διεθνών Οργανισμών προγράμματος Κυβέρνησης πΓΔΜ για την οικονομική ανάπτυξη από τον αρμόδιο για την οικονομία Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης της πΓΔΜ (Σκόπια, 20 Σεπτεμβρίου 2017).
- Ενημέρωση από εδώ εκπρόσωπο Παγκόσμιας Τράπεζας για τις πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις στην πΓΔΜ στο πλαίσιο τακτικής συνάντησης σε εδώ Αντιπροσωπεία ΟΑΣΕ (13 Μαρτίου 2017).

4 Συμπεράσματα – επισημάνσεις – προτάσεις

Η πΓΔΜ είναι μια από τις αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρώπης. Παρά την παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση και την εσωτερική πολιτική κρίση των παρελθόντων ετών, η χώρα παρουσιάζει σημεία ανάκαμψης και έχει καταφέρει να διατηρήσει σχετική μακροοικονομική σταθερότητα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των Διεθνών Οργανισμών, η οικονομία της πΓΔΜ θα συνεχίσει να αναπτύσσεται με σταθερούς ρυθμούς, υπό την προϋπόθεση της διατήρησης της εσωτερικής σταθερότητας.

Τα προσεχή χρόνια, αναμένεται να υλοποιηθούν μεγάλα έργα υποδομής, καλύπτοντας σε σημαντικό βαθμό το έλλειμμα υποδομών της χώρας, καθώς και διάφορα προγράμματα, με τη συγχρηματοδότηση, τόσο της ΕΕ, όσο και Διεθνών Οργανισμών και λοιπών φορέων Αναπτυξιακής Συνεργασίας, δημιουργώντας, παράλληλα, αντίστοιχες επιχειρηματικές ευκαιρίες, σε τομείς, όπως: ενέργεια, δίκτυα μεταφορών, κατασκευές, αγροτικός τομέας, μεταποίηση τροφίμων, τουρισμός, περιβάλλον, ψηφιακές τεχνολογίες, εκπαίδευση κλπ. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση της πΓΔΜ επιδιώκει την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, καθώς και του τομέα του τουρισμού, οι οποίοι βρίσκονται σε σχετικά πρώιμο στάδιο, γεγονός που αναμένεται να δημιουργήσει προοπτικές ανάπτυξης επιχειρηματικών συνεργασιών. Επίσης, στις προτεραιότητές της εντάσσεται ο τομέας της ενέργειας και των μεταφορών κυρίως ως προς την βελτίωση των υποδομών.

Η πΓΔΜ είναι μια χώρα με χαμηλή παραγωγική βάση και ως εκ τούτου η ζήτηση για εισαγόμενα προϊόντα είναι μεγάλη. Η αγορά της πΓΔΜ δεν θεωρείται ιδιαίτερα προστατευτική (με εξαίρεση ορισμένους κλάδους πχ. οινοποιητικός) και εν γένει, δεν παρατηρούνται γραφειοκρατικές ή μη γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες να λειτουργούν αποτρεπτικά στο εξωτερικό εμπόριο. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στα φυτοϋγειονομικά και κτηνιατρικά πιστοποιητικά είναι συνήθως συμβατά με τα ευρωπαϊκά και συνεπώς δεν υφίστανται προβλήματα στον τομέα αυτό. Επίσης, σε γενικές γραμμές, δεν υπάρχουν εξεζητημένες προδιαγραφές για τις ετικέτες ή τη συσκευασία προϊόντων.

Στην πΓΔΜ, υπάρχουν αρκετά δίκτυα διανομής, αν και με μικρότερο βαθμό εξειδίκευσης από ό,τι σε ευρωπαϊκές χώρες. Στο λιανικό εμπόριο υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός εμπόρων και μικρά καταστήματα λιανικής πώλησης, καθώς και ορισμένες μεγάλες αλυσίδες σουπερμάρκετ και εμπορικά κέντρα. Επίσης, υπάρχει διαφοροποίηση στα δίκτυα διανομής, ανάλογα με τον κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχουν μεγάλοι εισαγωγείς – διανομείς, ενώ σε άλλες η εισαγωγή προϊόντων γίνεται, είτε μέσω μικρών ανεξάρτητων διανομέων, είτε απ' ευθείας από την ενδιαφερόμενη εμπορική επιχείρηση. Σε γενικές γραμμές, η αγορά είναι ακόμη ανώριμη ως προς την υποστήριξη πωλήσεων, την εξυπηρέτηση των πελατών και την εξυπηρέτηση μετά την πώληση.

Για την ανάπτυξη εμπορικών και επιχειρηματικών συνεργασιών συνιστάται σε κάθε περίπτωση επιτόπια επίσκεψη και γνωριμία με εισαγωγείς και δυνητικούς συνεργάτες, αφού προηγηθεί τηλεφωνική επικοινωνία, κατά προτίμηση στην τοπική γλώσσα, για καθορισμό συνάντησης με εισαγωγείς και δυνητικούς συνεργάτες.

Η πΓΔΜ διατηρεί σταθερό συντελεστή 10%, για την φορολογία επί των κερδών των επιχειρήσεων. Για τις ελληνικές επιχειρήσεις, ο συντελεστής αυτός παραμένει χαμηλότερος από ότι στην Ελλάδα και αναμφισβήτητο είναι ένα σημαντικό κριτήριο για νέες επενδύσεις. Όμως, είναι σαφές ότι δεν αποτελεί το μοναδικό κριτήριο. Ο Έλληνας επενδυτής, όπως άλλωστε και όλοι οι επενδυτές, επιλέγουν τον τόπο εγκατάστασης των επιχειρήσεών τους και με άλλα κριτήρια, όπως το γενικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον, το θεσμικό πλαίσιο, την πραγματική λειτουργία της αγοράς, τη λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης, τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού κ.ά.

Η εγγύτητα των δύο χωρών, σε συνδυασμό με τη χαμηλή φορολογία και το φθινό εργατικό δυναμικό (ο βασικός μισθός είναι περί τα 200 ευρώ) αποτελούν επίσης, σημαντικά κριτήρια για την ανάπτυξη επενδυτικών σχεδίων στην πΓΔΜ από ελληνικές επιχειρήσεις. Σημειώνεται ότι η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό ατόμων σε παραγωγική ηλικία. Βεβαίως, στα ανωτέρω, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί η σταθερή αναπτυξιακή προοπτική της πΓΔΜ, η οποία εκτιμάται από την Παγκόσμια τράπεζα ότι θα διαμορφωθεί μεταξύ 2,8% έως 3,2%.

Οι αδυναμίες της αγοράς της πΓΔΜ αφορούν στην ύπαρξη υψηλού ποσοστού άτυπης οικονομίας, έλλειψη καταρτισμένου και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, εξ αιτίας της μετανάστευσης, έλλειψη επαρκών οργανωτικών και θεσμικών δομών και χαμηλή αποδοτικότητα της διοίκησης, της δικαιοσύνης, καθώς και μειωμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση κ.α.

Αναμφισβήτητα, η διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης της πΓΔΜ, αναμένεται να οδηγήσει στην υιοθέτηση του ευρωπαϊκού κεκτημένου και ευρωπαϊκών κανόνων και προδιαγραφών. Σταδιακά, μέσα στα επόμενα έτη, η πΓΔΜ θα πρέπει να εναρμονίσει το θεσμικό της πλαίσιο με το ευρωπαϊκό και ως εκ τούτου, αυτό θα δώσει περαιτέρω ώθηση στην ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών. Επιπλέον, η ανάπτυξη υποδομών (οδικό δίκτυο, σιδηροδρομικό δίκτυο κλπ) θα δημιουργήσει νέα δεδομένα, με θετική επίδραση στην εικόνα της χώρας, ως προς την προσέλκυση τόσο ξένων άμεσων επενδύσεων, όσο και τουριστών. Μια βασική πρόκληση είναι η περαιτέρω ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, όσον αφορά στις δεξιότητες, στις ικανότητες και στα προσόντα σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, γεγονός που δημιουργεί περαιτέρω επιχειρηματικές ευκαιρίες στον τομέα της παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

Η επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων σε βασικούς τομείς κρίνεται απαραίτητη προϋπόθεση για την προσέλκυση ξένων επενδυτών στην πΓΔΜ. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η τροποποίηση του νομού για τον τουρισμό (2016), ο νέος νόμος για τη στήριξη των επενδύσεων (2018), το νέο νομοθετικό πλαίσιο για την ενέργεια (2018), καθώς και η προετοιμασία νέου θεσμικού πλαισίου για τις κινητές αξίες (προβλέπεται να ψηφιστεί εντός του 2018).

Το διμερές οικονομικό και εμπορικό θεσμικό πλαίσιο μεταξύ Ελλάδος και πΓΔΜ είναι ελλειμματικό, εξ αιτίας του ονοματολογικού ζητήματος και διέπεται μόνο από την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995. Ωστόσο, το ενδεχόμενο μελλοντικής διεύρυνσής του, εφ' όσον εφαρμοστεί και η Συμφωνία των Πρεσπών, δημιουργεί προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης. Παρά την έλλειψη του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, η Ελλάδα αποτελεί σημαντικό οικονομικό και εμπορικό εταίρο της πΓΔΜ, καταλαμβάνοντας την τρίτη θέση ως ένας από τους σημαντικότερους προμηθευτές προϊόντων που εισάγονται στην πΓΔΜ και την πέμπτη θέση μεταξύ των σημαντικότερων χωρών προορισμού των εξαγόμενων προϊόντων της πΓΔΜ, ενώ ως προς τις επενδύσεις η Ελλάδα διατηρεί σταθερά την τρίτη θέση, παρά την δυσμενή οικονομική συγκυρία τα τελευταία χρόνια.

Σε κάθε περίπτωση συνιστάται η επικοινωνία των επιχειρήσεων με το Γραφείο ΟΕΥ – Σκοπίων πριν τη δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην εδώ αγορά και η επίσκεψη του ιστότοπου “AGORA”, στον οποίο αναρτώνται χρήσιμες πληροφορίες για το εδώ επιχειρηματικό περιβάλλον.

4.1 Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

Πίνακας 24: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

	Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση – Αιτιολόγηση
1	Τρόφιμα - ποτά με έμφαση σε τυροκομικά και γαλακτοκομικά προϊόντα και κατεψυγμένα προϊόντα ζύμης, καθώς και αποστάγματα .	Από επικοινωνία του Γραφείου ΟΕΥ με στελέχη εδώ αλυσίδων υπεραγορών προέκυψε ότι οι εγχώριοι καταναλωτές επιδεικνύουν αυξανόμενο ενδιαφέρον για ελληνικά τυροκομικά προϊόντα, ελληνικό γιαούρτι καθώς και για κατεψυγμένα προϊόντα ζύμης. Ως προς τα ποτά ενδιαφέρον υπάρχει για τα αποστάγματα (ούζο και τσίπουρο).
2.	Ενέργεια με έμφαση στις ΑΠΕ	Ο αρμόδιος για την οικονομία Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης της πΓΔΜ, Κ. Angjushen έχει ενημερώσει ότι η Κυβέρνηση σχεδιάζει την κατασκευή ενός μεγάλου φωτοβολταϊκού σταθμού 30-40 MW και τριών έως τεσσάρων μικρότερων σταθμών 5 έως 7 MW σε κρατική γη χαμηλής αξίας. Πέραν τούτου, η εγχώρια αγορά των φωτοβολταϊκών και εν γένει των ηλιακών θερμικών συστημάτων παρουσιάζει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης
3.	Κατασκευές – Δομικά υλικά	Συμμετοχή ελληνικών εταιρειών σε διαγωνισμούς για έργα υποδομών (π.χ. οδικά, σιδηροδρομικά). Συμμετοχή σε ενεργειακά έργα, όπως η κατασκευή υδροηλεκτρικών σταθμών και φραγμάτων. Προμήθεια ασφαλτικών, πετρελαϊκών και άλλων χημικών προϊόντων για τη στεγανοποίηση και τη θερμική μόνωση σε μεγάλα έργα υποδομών. Δυνατότητα εξαγωγής δομικών υλικών και εξοπλισμού από την Ελλάδα για την υλοποίηση κατασκευαστικών έργων που έχουν αναληφθεί από ελληνικές εταιρείες (π.χ. Νοσοκομείο Στιπ από Ιντρακάτ).
4.	Τουρισμός	Το τουριστικό ρεύμα που κατευθύνεται στη χώρα μας από την πΓΔΜ είναι σημαντικό, εάν λάβει κανείς υπ' όψιν του τον συνολικό αριθμό κατοίκων της χώρας που ανέρχεται περίπου στα 2 εκατομμύρια. Με την πάροδο του χρόνου αυξάνεται στην πΓΔΜ ο αριθμός ανθρώπων, οι οποίοι διαθέτουν αρκετά υψηλό εισόδημα προκειμένου να πραγματοποιούν ταξίδια σε νέους προορισμούς στη χώρα μας. Αυξάνεται, δε, συνεχώς το ενδιαφέρον αυτών για τα ελληνικά νησιά του Ιονίου, αλλά πλέον και του Αιγαίου. Επιπλέον, οι παραθαλάσσιες περιοχές της Ηπείρου αναδεικνύονται σε νέο τουριστικό προορισμό για τους κατοίκους της πΓΔΜ, λόγω της Εγνατίας Οδού. Η δραστηριοποίηση εντός του 2018 απ' ευθείας αεροπορικής σύνδεσης Αθήνας – Σκοπίων από την AEGEAN αυξάνει περαιτέρω της προοπτικές. (Βλ. και ανωτέρω στοιχεία για τουρισμό.)

Πέραν των ως άνω πεδίων δυναμικής ενίσχυσης των οικονομικών – εμπορικών σχέσεων, δυνατότητες εμβάθυνσης της διμερούς συνεργασίας προσφέρονται και στο πλαίσιο των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ προγραμμάτων:

Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας II (IPA II) της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο συνολικός προϋπολογισμός του IPA II (προγραμματική περίοδος 2014-2020) για την πΓΔΜ ανέρχεται σε 664,2 εκατ. ευρώ, από 622,5 εκατ. ευρώ κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (IPA I – 2007-2013).

Οι τομείς της προενταξιακής βοήθειας και η ενδεικτική κατανομή πόρων, στο πλαίσιο του IPA II, διαμορφώνονται ως εξής: «Δημοκρατία και Διακυβέρνηση» (122,9 εκατ. ευρώ), «Κράτος Δικαίου και Θεμελιώδη Δικαιώματα» (83 εκατ. ευρώ), «Περιβάλλον και Προστασία από κλιματική αλλαγή» (112,9 εκατ. ευρώ), «Μεταφορές» (112,9 εκατ. ευρώ) «Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία» (73 εκατ. ευρώ), «Εργασία, Κοινωνικές πολιτικές, Εκπαίδευση» (53,2 εκατ. ευρώ) και «Γεωργία και Αγροτική ανάπτυξη» (106,3 εκ ευρώ).

Το Πρόγραμμα Δράσης 2017 για την πΓΔΜ επικεντρώνεται στις ακόλουθες τέσσερις δράσεις:

(α) Υποστήριξη της συμμετοχής σε Προγράμματα της ΕΕ (Τομέας 1 Δημοκρατία και Διακυβέρνηση): Αφορά στη χρηματοδοτική στήριξη της συμμετοχής της πΓΔΜ σε προγράμματα, όπως τα Horizon 2020, COSME, Customs, Fiscalis και PROGRESS. Τα προϋπολογιζόμενα κονδύλια IPA ανέρχονται σε 7,24 εκατ. ευρώ και η εθνική συμμετοχή σε 5,26 εκατ. ευρώ.

(β) EUIF (EU Integration Facility - Τομέας 1 Δημοκρατία και Διακυβέρνηση): Αφορά στην ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών, στην περαιτέρω ευθυγράμμιση με τα πρότυπα της ΕΕ και στη βελτίωση της διαχείρισης των κονδυλίων ΕΕ. Η δράση, τη διαχείριση της οποίας θα αναλάβει απ' ευθείας η εδώ Αντιπροσωπεία ΕΕ, χρηματοδοτείται εξ ολοκλήρου από πόρους IPA ύψους 2,45 εκατ. ευρώ.

(γ) Υποστήριξη της μεταρρύθμισης στη Δημόσια Διοίκηση και στον στατιστικό τομέα (Τομέας 1 Δημοκρατία και Διακυβέρνηση): Αφορά στη βελτιστοποίηση του θεσμικού πλαισίου, στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα, στη διαφάνεια και στη λογοδοσία της Δημόσιας Διοίκησης, καθώς και στη βελτίωση της ποιότητας των στατιστικών στοιχείων και της δυνατότητας πρόσβασης σε αυτά. Ο προϋπολογισμός IPA της δράσης, την οποία επίσης θα διαχειρίζεται απ' ευθείας η εδώ Αντιπροσωπεία ΕΕ, ανέρχεται σε 11,2 εκατ. ευρώ και η εθνική συμμετοχή είναι 250.000 ευρώ.

(δ) Υποστήριξη για την ενίσχυση της Εκπαίδευσης, της Απασχόλησης και της Κοινωνικής Πολιτικής (Τομέας 6 Εκπαίδευση, Απασχόληση και Κοινωνικές Πολιτικές): Αφορά στην ενίσχυση της πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας εκπαίδευση, στη μείωση της ανεργίας κυρίως των νέων και των γυναικών, στον εκσυγχρονισμό του συστήματος κοινωνικής προστασίας και στην προώθηση του κοινωνικού διαλόγου. Ο προϋπολογισμός IPA της δράσης ανέρχεται σε 23,7 εκατ. ευρώ, ενώ η εθνική συμμετοχή είναι 1,45 εκατ. ευρώ. Η εδώ Αντιπροσωπεία ΕΕ πρόκειται να διαχειριστεί απευθείας 11,05 εκατ. ευρώ.

Σημειώνεται ότι η πΓΔΜ συμμετέχει επίσης στο Πρόγραμμα πολλαπλών Δικαιούχων (2014-2020) για περιφερειακά έργα, το οποίο έχει συνολικό προϋπολογισμό 2,9 δισ. ευρώ.

Προγράμματα μεταρρύθμισης Δημόσιας Διοίκησης (PAR)/ μεταρρύθμισης δημοσιονομικής διαχείρισης (PFM)

Η Κυβέρνηση της πΓΔΜ έχει υιοθετήσει, στο πλαίσιο του μεταρρυθμιστικού της σχεδιασμού, τα προγράμματα για τη μεταρρύθμιση της Δημόσιας Διοίκησης (PAR) και της δημοσιονομικής διαχείρισης (PFM). Το σχέδιο του Ετήσιου Προγράμματος Δράσης IPA 2018 προβλέπει τη χρηματοδότηση προγραμμάτων διδυμοποίησης (Twinning) τόσο για το PAR, όσο και για το PFM. Ελληνικοί φορείς που διαθέτουν εμπειρία στους εν λόγω τομείς, θα μπορούσαν να υποβάλουν προτάσεις για προγράμματα μεταφοράς τεχνογνωσίας στους εν λόγω τομείς. Σημειώνεται ότι έχει ήδη υλοποιηθεί ένα διμερές πρόγραμμα Twinning-light με αντικείμενο την εναρμόνιση της φορολογικής νομοθεσίας της πΓΔΜ με το κεκτημένο της ΕΕ (από το Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου - ΚΔΕΟΔ και την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), σε συνεργασία με το εδώ Υπουργείο Οικονομικών). Επιπλέον, προσφάτως εγκρίθηκε πρόταση του ΚΔΕΟΔ για πρόγραμμα Twinning-light στον τομέα της Ιατροδικαστικής.

Πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδας – πΓΔΜ 2014 – 2020

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα Ελλάδος – πΓΔΜ 2014-2020, συνολικού προϋπολογισμού 45 εκατ. ευρώ, έχει δύο άξονες προτεραιότητας: (α) την «Ανάπτυξη και ενίσχυση της τοπικής οικονομίας» και (β) την «Προστασία του Περιβάλλοντος - Μεταφορές». Μέχρι στιγμής έχει διενεργηθεί μία πρόσκληση υποβολής προτάσεων, στο πλαίσιο της οποίας εγκρίθηκε η χρηματοδότηση 40 έργων.

Κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (2007-2013), στο πλαίσιο του προγράμματος διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδος – πΓΔΜ 2007-2013 (συνολικού προϋπολογισμού 31,5 εκατ. ευρώ) υλοποιήθηκαν 57 έργα, με το ποσοστό απορρόφησης κονδυλίων να ανέρχεται στο 82%. Τα έργα αφορούσαν, μεταξύ άλλων, σε υποδομές, στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης και στη διαμόρφωση καλύτερων συνθηκών για κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και επιχειρηματική δικτύωση.

Οι δικαιούχοι του ως άνω Προγράμματος είναι 5 περιφερειακές ενότητες από ελληνικής πλευράς (Φλώρινα, Πέλλα, Κιλκίς, Σέρρες και Θεσσαλονίκη) και 4 από την πλευρά της πΓΔΜ.

Διαχειριστής του Προγράμματος είναι η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία», με έδρα τη Θεσσαλονίκη.

Διαγωνισμοί - Προμήθειες

Το Γραφείο ΟΕΥ – Σκοπίων εκδίδει σε τακτά χρονικά διαστήματα ενημερωτικά δελτία που αφορά στις τρέχουσες προκηρύξεις διαγωνισμών, το οποίο αναρτάται στον διαδικτυακό τόπο «AGORA» (www.agora.mfa.gr) - επιλογή Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων) και αποστέλλεται σε ελληνικά Επιμελητήρια και φορείς.

Όσοι ενδιαφέρονται να ενημερώνονται άμεσα για τους διαγωνισμούς και της προμήθειες στην πΓΔΜ μπορούν να εγγραφούν στην υπηρεσία “Newsletter” του “AGORA” και να ζητήσουν να λαμβάνουν τη δική τους προσωποποιημένη ενημέρωση σε ημερήσια, εβδομαδιαία ή μηνιαία βάση:

<http://www.agora.mfa.gr/component/users/?view=registration&Itemid=949>

4.2 Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων

Όπως αναφέρεται και ανωτέρω, η πΓΔΜ είναι κατεχοχήν χώρα προσέλκυσης επενδύσεων. Παρά ταύτα, εντείνεται το τελευταίο χρονικό διάστημα το ενδιαφέρον πολιτών της πΓΔΜ για αγορά ακινήτων (κυρίως τουριστικών) στην Ελλάδα (π.χ. Χαλκιδική).

Πίνακας 25: Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων από την πΓΔΜ

A/A	Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση – Αιτιολόγηση
1	Αγορά ακινήτων (κυρίως τουριστικών σε Ελλάδα)	Το ενδιαφέρον πολιτών της πΓΔΜ για αγορά ακινήτων κυρίως σε τουριστικές περιοχές της Β. Ελλάδας (π.χ. Χαλκιδική) βαίνει αυξανόμενο τα τελευταία χρόνια.

4.3 Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας

Προτεινόμενες δράσεις για την ανάπτυξη του διμερούς εμπορίου στους τομείς που αναφέρονται ανωτέρω είναι οι ακόλουθες:

→ Διοργάνωση επιχειρηματικής αποστολής Επιμελητηρίων Β. Ελλάδος (π.χ. Φλώρινα) και πραγματοποίηση b2b συναντήσεων, κυρίως στον τομέα των τροφίμων (τυροκομικά, κατεψυγμένα προϊόντα ζύμης και ποτά) με εδώ επιχειρήσεις, στο πλαίσιο ευρύτερης επιχειρηματικής εκδήλωσης.

→ Διοργάνωση επισκέψεων εντοπίων επιχειρηματιών σε εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις στην Ελλάδα (π.χ. στο πλαίσιο του προγράμματος φιλοξενίας της Helexpo).

→ Διοργάνωση εκδήλωσης για την παρουσίαση του εγχώριου επιχειρηματικού περιβάλλοντος με παρουσιάσεις εστιασμένες στο εταιρικό δίκαιο της χώρας, το λογιστικό σύστημα, τη φορολογία κλπ.

→ Συνέχιση των προσπαθειών και των επαφών με ελληνικές εταιρείες για την ίδρυση κάποιας μορφής Επιχειρηματικού Συμβουλίου (π.χ. Ένωση Ελληνικών Επιχειρήσεων) ή άλλης μορφής άτυπης δικτύωσης επιχειρήσεων, με σκοπό τη δημιουργία συνεργειών.

→ Διοργάνωση εκδηλώσεων κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ εκπροσώπων της επιχειρηματικής κοινότητας και της τοπικής διοίκησης, των εδώ διεθνών οργανισμών και των τοπικών κέντρων λήψης απόφασης.

4.4 Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου

Το διμερές θεσμικό πλαίσιο διέπεται αποκλειστικά από την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995. Ως εκ τούτου, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια διεύρυνσής του. Οι κυριότεροι τομείς, στους οποίους θα μπορούσε η διμερής συνεργασία να αναπτυχθεί θεσμικά είναι οι ακόλουθοι: μεταφορές, ενέργεια, τελωνειακή και φορολογική συνεργασία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον και υδάτινοι πόροι, επικοινωνίες, τεχνολογία και τουρισμός.

5 Παράρτημα

5.1 Χρήσιμες διευθύνσεις

Ελληνικές Αρχές

ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3219.260 – Φαξ: 003892-3115.718

E-mail: grskopje@mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3219.260 – Φαξ: 003892-3130.419

E-mail: grcon.sko@mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ (Ο.Ε.Υ.) ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje,

Τηλ. 003892-3129.456, 3129.458 – Φαξ: 003892-3129.441

E-mail: ecocom-skopje@mfa.gr / web: www.agora.mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3213.514 – Φαξ: 003892-3213.501

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

Tomaki Dimitroski 39, 7000 Bitola, Τηλ. 0038947-237.340, 237.350 – Φαξ: 0038947-220.310

E-mail: grofficebitola@mfa.gr

Αρχές της πΓΔΜ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ πΓΔΜ (NATIONAL BANK, SKOPJE)

Kuzman Josifovski Pitu 1, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3108.108 - Φαξ: +389.2.3108.357

Web: www.nbrm.mk

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ (CUSTOMS ADMINISTRATION)

Str. Lazar Licenski 13, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3224.342 - Φαξ: +389.2.3237.832

Web: www.customs.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Jurij Gagarin 15, 1000 Skopje, Τηλ. 003892-3093485– Φαξ: 03892. 3093486

Web: www.economy.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dame Gruev 12, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3255300- Φαξ: +389.2.3255721

Web: www.finance.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dame Gruev 6, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3123.292; 3145 497 – Φαξ: 00389.2.3126.228

Web: www.mtc.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Aminta Treti 2, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3134.477 – Φαξ: 00389.2.3239.429

Web: www.mzsv.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Filip Vtori M. 7, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3115.266– Φαξ: 00389.2.3115.790

Web: www.mfa.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Orce Nikolov 116, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3282042– Φαξ: 00389.2. 3283991

Web: www.morm.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

50 Divizija 14, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3112.500, 3126.206 – Φαξ: 00389.2.3113.014

Web: www.zdravstvo.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dame Gruev 14, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3106.212 – Φαξ: 00389.2-3220.408

Web: www.mtsp.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Sv. Kiril I Metodij 54, 1000 Skopje, Τηλ. 0389.2.3117 896 – Φαξ: 00389.2. 3118 414

Web: www.mon.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ πΓΔΜ

Gjuro Gjakovik 61, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3240.500 – Φαξ: 00389.2.3240 920

Web: www.kultura.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dimitrie Cupovski 9, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3116493– Φαξ: 00389.2.3226975

Web: www.pravda.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ πΓΔΜ

Dimce Mircev 9, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2.3117.222 – Φαξ: 00389.2.3112.468

Web: www.mvr.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Goce Delcev 18, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2. 3215503– Φαξ: 00389.2. 3220165

Web: www.moepp.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ πΓΔΜ

Kiril I Metodij 54, 1000 Skopje, Τηλ. 00389.2. 3253921 – Φαξ: 00389.2. 3253920

Web: www.mls.gov.mk

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ πΓΔΜ (STATISTICS OFFICE)

Str. Dame Gruev 4, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3295.600 - Φαξ: +389.2.3111.336

Web: www.stat.gov.mk

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Kej Dimitar Vlahov 4, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3120.132 – Φαξ: +389.2.3135.494

Web: www.apprm.gov.mk

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Str. 11 Oktomvri No.25, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3103 601– Φαξ: +389.2.3137.149

Web: www.ippo.gov.mk

Εμπορικά & Βιομηχανικά Επιμελητήρια**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΠΓΔΜ (ECONOMIC CHAMBER)**

Str. Dimitrije Cupovski 13, 1000 Skopje, Τηλ: +389.2.150.15 / +389.2. 3244.000- Φαξ: +389.2.3244.088

E-mail: ic@mchamber.mk; Web: www.mchamber.mk

ΕΝΩΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΩΝ (ASSOCIATION OF CHAMBERS OF COMMERCE)

Teodosij Gologanov 1, 1000 Skopje, Τηλ.: +389.2.3091.440 - Φαξ: +389.2.3091.440

E-mail: info@chamber.mk; Web: www.chamber.mk

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ Β.Δ. ΠΓΔΜ (NORTH-WEST ECONOMIC CHAMBER)

Str. Dimitrije Cupovski 13, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3239.252 - Φαξ: +389.2. 3226 388

E-mail: info@oemvp.org; Web: www.oemvp.org

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ (REGIONAL CHAMBER OF COMMERCE IN BITOLA)

Str.1 Maj bb, 7000 Bitola, Τηλ. +389.47.225.088

Φαξ: +389.47.202.614

E-mail: regiobt@mchamber.mk

Τράπεζες**STOPANSKA BANKA AD (ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ)**

Mr. Diomidis Nikolettopoulos

Str. 11 Oktomvri 7, 1000 Skopje, P.O. BOX 582, Τηλ.: 00389.2.3295295

Web: [http:// www.stb.com.mk](http://www.stb.com.mk) - E-mail: sbank@stb.com.mk

SILK ROAD BANK

Str. Dame Gruev 1, 1000 Skopje, Τηλ.: 00389.2.3251 901 - Φαξ: 3251911

E-mail: contact@alphabank.com.mk , Web: www.alphabank.com.mk

KOMERCIJALNA BANKA A.D.

Orce Nikolov 3, 1000 Skopje; Tel. (+389 2) 3168-168, Web: www.kb.com.mk

NLB TUTUNSKA BANKA A. D.

Str. Majka Tereza 1, 1000 Skopje; Τηλ.: (+389 2) 15 600, Φαξ: (+389 2) 310 56 81 Web:

www.nlbtd.com.mk

OHRIDSKA BANKA AD OHRID

Blvd. Orce Nikolov 54, 1000 Skopje; Τηλ.: +389 2 3167600, Web: www.ohridskabanka.mk

PROCREDIT BANK

Jane Sandanski 109a, 1000 Skopje; Τηλ: +389 2 321 99 00, Φαξ: + 389 2 321 99 01

Web: www.procreditbank.com.mk

Ξενοδοχεία**HOTEL PARK & SPA**

Ul.1732 br.4/5, 1000 Skopje; Τηλ.: +389 2 5515151

E-mail: reservations@parkhotel.mk, www.parkhotel.mk

MARRIOTT

Makedonija 7, 1000 Skopje; Τηλ.: +389 2 5102510

E-mail: Skopje.reservations@marriott.com, www.marriotthotels.com

HOTEL RUSSIA

bul.ASNOM 1, 1000 Skopje; Τηλ.: +389 2 2400030

E-mail: info@hotelrussia.mk, www.hotelrussia.mk

ALEXANDER PALACE

Bul. 8-mi Septemvri b.b., 1000 Skopje; Τηλ.: +389 2 30.92.392, Φαξ: +389 2 30.92.152

E-mail: info@aleksandarpalace.com.mk, www.aleksandarpalace.com.mk

HOLIDAY INN SKOPJE

Mosa Pijade 2, Skopje 1000; Τηλ.: +389 2 32.92.929, Φαξ: +389 2 31.15.503

E-mail: hiskopje@holiday-inn.com.mk

HOTEL STONEBRIDGE

Kej Dimitar Vlahov no.1, 1000 Skopje; Τηλ.: + 389 2 32 44 900, Φαξ: + 389 2 32 44 901

E-mail: info@stonebridge-hotel.com, www.stonebridge-hotel.com

HOTEL VIEW INN

Todor Aleksandrov, 1000 Skopje; Τηλ.: +389 2 322 8570

E-mail: theodore@viewinn.mk, Web: www.viewinn.mk

HOTEL PANORAMIKA

Todor Aleksandrov 57, 1000 Skopje; Τηλ.: +389 2 6092222

E-mail: info@hotel-panoramika.com

ΦΟΡΕΙΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ**ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ (AGENCY FOR FOREIGN INVESTMENTS)**

Nikola Vapcarov 7, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3100.111 - Φαξ: +389.2.3122-098

E-mail: fdi@investinmacedonia.com

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΖΩΝΩΝ (DTIDZ-FREE ZONES AUTHORITY)

Partizanski Odredi Boulevard No.2, P.O.Box 311, 1000 Skopje, Τηλ. +389 2 311 11 66

E-mail: info@fez.gov.mk, www.fez.gov.mk

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ - ΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Str. Dame Gruev 3-5/8, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3165.409 - Φαξ: +389.2.3212.452

ΕΝΩΣΗ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ

Str. Dame Gruev 28/V, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3115.816 - Φαξ: +389.2.3239.150

EGNA LAW FIRM - NAVRIDIS & ASSOCIATES (εταιρεία ελληνικών συμφερόντων)

Κα Μαρίνα Πατιστέλη

1737 str NR 32-1/39 Zum Palace, 1000 Skopje; Τηλ. 00389 23236000; fax: 00389 23101280

E-mail: infoskop@navridis.com

IKPR ROKAS & PARTNERS (εταιρεία ελληνικών συμφερόντων)

Str. Marshal Tito 53/1, 1000 Skopje, Τηλ.: 00389.2.3298.280, Φαξ: 3225.089

E-mail: skopje@rokas.com, Web: www.rokas.com

ADVOKATSKO DRUSTVO TRPENOSKI

Maksim Gorki 18 mezanin lok.8, 1000 Skopje; Τηλ.: 00389.2.3229 807;

<http://www.adtrpenoski.com.mk/>

LAW OFFICE MR. NENAD JANICEVIK

bul. Koco Racin 38-1/5, 1000 Skopje; Τηλ. 00389.2.3166629; Mob. +389.75.407210

LAW OFFICE MR. TRAJCE KITANOVSKI & MR. VLATKO KITANOVSKI

Aminta III 4/2, 1000 Skopje, Τηλ./Φαξ: +389.2.3225.362

E-mail: advokat_kitanovski@yahoo.com

LAW OFFICE MR. KRISTIJAN POLENAK

Str. Orce Nikolov 98, 1000 Skopje, Τηλ. +389 2 3114 737 - Φαξ: +389 2 3120 420

E-mail: info@polenak.com.mk

LAW OFFICE MARKOVSKA-ANDREVSKI

Orce Nikolov 75, 1000 Skopje; Τηλ. +389 2 3129 240; 3238724

<http://www.markovska-andrevski.com.mk/>

LAW OFFICE DIMITROV GEORGI

Ivo Lola Ribar 57-1/6, 1000 Skopje; Τηλ. +389 2 3230 789

E-mail: info@dimitrov.com.mk; www.dimitrov.com.mk

LAW OFFICE KARANOVIC I NIKOLIC

Orce Nikolov 68, 1000 Skopje; Τηλ. +389 2 3223 712

E-mail: KNMacedonia@karanovic-nikolic.com; www.karanovic-nikolic.com

LAW OFFICE BEGOVA - DEANOSKI

Dimitrije Cupovski 4-1/14, 1000 Skopje; Τηλ. +389 2 3222 325

E-mail: info@begova.com.mk; www.begova.com.mk

LAW OFFICE VUKSANOVIC

M.T.Gologanov 149-4/7, 1000 Skopje; Τηλ. +389 71 238 319

E-mail: oliver_vuksanovic@t-home.mk; www.vuksanovic.mk

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΩΝ – ΕΛΕΓΚΤΩΝ

EUROFAST GLOBAL (Εταιρεία Ελληνο-κυπριακών Συμφερόντων)

Gjuro Gjakovik 20/1-10 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.2400225, Φαξ: +389.2.2400226

E-mail: skopje@eurofast.eu

ERNST & YOUNG

Blvd. 8 Septemvri 18/3-4, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3113.310 - Φαξ: +389.2.3113.438

<http://www.ey.com>

KPMG

Vasil Adzilariski street, 7th floor Soravia Center, 1000 Skopje, Τηλ: +389 2 31 35 220, Φαξ:

+389 2 31 11 811

E-mail: kpmg@kpmg.com.mk

DELOITTE

Mitropolit Teodosij Gologanov 28-II/19, 1000 Skopje, Τηλ: +389 2 311 13 00,

Φαξ: +389 2 311 95 44

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

IDEA PLUS

Str. Dimce Mircev 18, P.O.Box 161, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3109.055 - Φαξ:

+389.2.3177.099

E-mail: info@ideaplus.com.mk

PUBLICIS

Franklin Ruzvelt 37, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3297.670 - Φαξ: +389.3297.671 - E-mail:

office@publicis.com.mk

SAATCHI & SAATCHI

Str. 11 Oktomvri 3/5, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2.3297.688 - Φαξ: +389.2.3297.689

ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

GLOBAL LOGISTICS LTD. (Εταιρεία Ελληνικών Συμφερόντων)

Str. Industriska b.b. 1040, Skopje, Τηλ. +389.2.2550.240, +389.2.2550.984 - Φαξ:

+389.2.2550.624

E-mail: globallogistics@t-home.mk

ORBIT LTD. (Εταιρεία Ελληνικών Συμφερόντων)

Industriska bb, 1040 Skopje, Τηλ.: +389.2.2550661, Φαξ: +389.2.2551550; E-mail: orbit.sk@t-home.mk

t-home.mk

FORSPED LOGISTICS (Εταιρεία Ελληνικών Συμφερόντων)

50ta Divizija 34/8, 1000 Skopje, Τηλ. +389.2. 3176881, - Φαξ: +389.2.3109715

E-mail: kiriakosf@fortrans.gr; Web: www.forspedlogistics.com.mk

FERSHPED

Makedonija 11-a, 1000 Skopje, Τηλ.: +389 2 3149444

E-mail: i.petrovski@fersped.com.mk, www.fersped.com.mk

DENI INTERNATIONAL

St. 34 No.22 Ilinden, 1000 Skopje, Τηλ.: + 389 2 2550 960; E-mail: zlatko@deniint.com.mk, www.deniint.com.mk

ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΚΤΕΛΩΝΙΣΤΩΝ**SKOPJESPED**

Str. 164 br.46, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3134.560, Φαξ: +389.2.3134.530 - E-mail: info@skopjesped.com; Web: www.skopjesped.com

VIKTORIJA SPED

Bosna i Hercegovina 3, 1000 Skopje
Τηλ. +389 2 2600605; E-mail: info@victoriasped.com.mk; Web: www.victoriasped.com.mk

MAKOSHPED

15-ti Korpus 3, p.fah 533, 1000 Skopje
Τηλ. +389 2 3171011; E-mail: info@makosped.com.mk; Web: www.makosped.com.mk

BOMI-10 LOGISTIC

ul.852 br.62 kompleks Gazela, 1000 Skopje
Τηλ. +389 2 2522200; E-mail: dispo@bomi10.com.mk; Web: www.bomi10.com.mk

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ**VRABOTUVANJE**

Ul. Vasil Gjorgov 24/1-5, 1000 Skopje; Τηλ. +389.2. 3213 065
E-mail: darkov@vработuvanje.com.mk; dimep@vработuvanje.com.mk; Web: www.vработuvanje.com.mk

HILL INTERNATIONAL

Anastas Mitrev 26/3, 1000 Skopje, Τηλ. +389 2 3296481
E-mail: hill@hill-international.com.mk Web: www.hill.mk

DEKRA

Crvena Voda 7/1, 1000 Skopje; Τηλ. +389 2 3230952
E-mail: info@dekra.mk Web: www.dekra.mk

5.2 Χρήσιμες πληροφορίες

Ημερομηνίες ορισμού οικονομικού και φορολογικού έτους πΓΔΜ

Οι ημερομηνίες που ορίζουν το οικονομικό και φορολογικό έτος στην πΓΔΜ είναι η 1^η Ιανουαρίου και η 31^η Δεκεμβρίου κάθε έτους.

Συναλλαγματικές Ισοτιμίες

Η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ προς το δηνάριο είναι 1 προς 61,5 και του δολαρίου προς το δηνάριο είναι 1 προς 49,9.

Η συναλλαγματική ισοτιμία δηναρίου – ευρώ είναι σταθερή και δεν φαίνεται, με τα έως τώρα δεδομένα, ότι πρόκειται να μεταβληθεί.

Είσοδος στη χώρα

Για την είσοδο στην πΓΔΜ έχει θεσπιστεί, από το 2008, για τους πολίτες της ΕΕ η άδεια εισόδου στη χώρα μόνο με ταυτότητα (για τους Έλληνες η νέου τύπου). Φυσικά, για την είσοδο στη χώρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και το διαβατήριο, χωρίς να απαιτείται κάποια θεώρηση (visa).

Ωράριο εργασίας και αργίες

Ωράριο Εργασίας

Υπουργεία – Δημόσιες Υπηρεσίες	Δευτέρα-Παρασκευή: 08:30-16:30
Τράπεζες	Καθημερινά: 08:00-16:00 (08:00-18:00 ορισμένα καταστήματα) Σάββατο: 09:00-14:00 (ορισμένα καταστήματα)
Ιδιωτικές Εταιρείες	Δευτέρα-Παρασκευή: 09:00-18:00
Μεγάλα Καταστήματα	Δευτέρα-Παρασκευή: 09:00-21:00, Σάββατο: 09:00-17:00
Εμπορικά Κέντρα	Καθημερινά (συμπεριλαμβανομένου και του Σαββατοκύριακου): 10:00-22:00

Σημειώνεται ότι στην πΓΔΜ ισχύει η ώρα Κεντρικής Ευρώπης (GMT+1), ήτοι μια ώρα πίσω από την Ελλάδα (ώρα Ελλάδος μείον 1).

Ετήσιες αργίες

Η πΓΔΜ ακολουθεί το παλαιό ημερολόγιο (13 ημέρες καθυστέρηση σε σχέση με τις εορτές στην Ελλάδα, εκτός από την Πρωτοχρονιά).

Νέο έτος	1 Ιανουαρίου
Χριστούγεννα	7 Ιανουαρίου
Μ. Παρασκευή – κινητή	σύμφωνα με το Ορθόδοξο Πάσχα
Δευτέρα του Πάσχα – κινητή	σύμφωνα με το Ορθόδοξο Πάσχα
Εργατική Πρωτομαγιά	1 Μαΐου
Κυρίλλου και Μεθοδίου	24 Μαΐου
Ημέρα επανάστασης 1903	2 Αυγούστου
Ημέρα ανεξαρτησίας	8 Σεπτεμβρίου
Ημέρα αντίστασης 1941	11 Οκτωβρίου
Ημέρα επανάστασης (VMRO)	23 Οκτωβρίου
Αγ. Κλήμεντος Αχρίδας	8 Δεκεμβρίου
Ραμαζάνι (Μπαϊράμι) - κινητή	σύμφωνα με το Κοράνι

Συγκοινωνιακή σύνδεση Ελλάδας - πΓΔΜ και αποστάσεις

Υπάρχει οδική και σιδηροδρομική σύνδεση της πΓΔΜ με την Ελλάδα, αλλά δεν υπάρχει αεροπορική σύνδεση.

Αποστάσεις μεγαλύτερων πόλεων σε χλμ. από Σκόπια

Πόλη	Απόσταση σε χλμ.	Πόλη	Απόσταση σε χλμ.	Πόλη	Απόσταση σε χλμ.
Μοναστήρι	170	Kocani	116	Mavrovo	94
Γευγελή	161	Kriva	100	Sapka	62
Gostivar	66	Prilep	134	Stip	91
Kavadarci	105	Tetovo	42		
Kicevo	108	Veles	54		

Ενδεικτικές αποστάσεις των Σκοπίων από ευρωπαϊκές πόλεις: Αθήνα: 735 χλμ., Θεσσαλονίκη: 270 χλμ., Βιέννη: 1.400 χλμ, Φρανκφούρτη: 2.100 χλμ, Άμστερνταμ: 2,600 χλμ, Λουμπλιάνα: 1.000 χλμ, Βελιγράδι: 480 χλμ..

Τηλεπικοινωνίες

Η πΓΔΜ διαθέτει τρεις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας (κατά τάξη μεγέθους): T-Mobile (Deutsche Telekom), VIP-ONE και Lycamobile. Οι ιδιωτικές εταιρείες έχουν εισέλθει και στη σταθερή τηλεφωνία μετά την απελευθέρωσή της (T-Home, Telekabel).

Κωδικοί τηλεφωνικών κλήσεων εντός της χώρας

Σκόπια: 02	Μοναστήρι: 047	Δοϊράνη: 034
Κουμάνοβο: 031	Γευγελή: 034	Κρούσεβο: 048
Βέλες: 043	Γκόστιβαρ: 042	Αχρίδα: 046
Πρίλεπ: 048	Τέτοβο: 044	Στιπ: 032
Πληροφορίες καταλόγου (Σκόπια): 188		
Διεθνής Κωδικός πΓΔΜ: 00389		